ВСТУП

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 13)

- **Яка роль літератури в житті народу й окремої людини?**

Література відіграє надзвичайно важливу роль як у житті народу, так і для кожної окремої людини. Для народу вона є збереженням і передачею культурної спадщини, історії та духовних цінностей. Література формує національну свідомість, ідентичність і патріотизм, дозволяючи людям розуміти, звідки вони походять і які мають цінності. Для окремої людини література служить джерелом мудрості, емоційного та духовного збагачення. Через читання люди можуть вчитися на чужих помилках, знаходити підтримку та натхнення, а також розвивати свою уяву, критичне мислення та співчуття.

- **Чому кожний літературний твір ми називаємо умовним?**

Кожен літературний твір ми називаємо умовним, тому що він є не безпосереднім відтворенням дійсності, а її творчою інтерпретацією. Автор, створюючи літературний твір, використовує символи, образи та метафори, які не обов'язково існують у реальному житті. Література будується на умовностях, оскільки авторські персонажі, події та конфлікти можуть бути вигаданими або перебільшеними для того,

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

щоб передати певні ідеї та викликати емоційний відгук у читача.

- **Що таке інша реальність, створена письменником?**

Інша реальність, створена письменником, – це вигаданий світ, який існує в межах літературного твору. Цей світ може мати власні закони, правила та особливості, що відрізняються від нашої реальності. Письменник створює цей світ, щоб передати певні ідеї, висловити свої думки чи емоції та дати читачеві можливість зануритися в нову атмосферу, побачити проблеми чи конфлікти з іншого ракурсу. Така реальність може бути алегоричною, фантастичною чи реалістичною, але завжди вона має відображати глибокі людські цінності та почуття.

- **Пригадайте поезію Тараса Шевченка «Садок вишневий коло хати…». Що в її змісті, на вашу думку, – загальнолюдське, а що – національне?**

У поезії Тараса Шевченка «Садок вишневий коло хати…» можна побачити як загальнолюдські, так і національні елементи. Загальнолюдське в цьому творі – це відображення сімейного затишку, простих радощів життя, любові та гармонії з природою. Ці образи є зрозумілими людям будь-якої національності, оскільки сімейний спокій і єднання з природою – це універсальні цінності. Національним у цьому творі є згадка про українське село, вишневий

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

садок, хату, що є символами української культури та побуту. Через ці образи Шевченко передає особливості українського життя та традицій.

- **Чому на карті України є місто Івано-Франківськ? Наведіть аргументи на користь перейменування міста Кіровограда на Кропивницький. Яке ваше ставлення до цього?**

Місто Івано-Франківськ назване на честь видатного українського письменника Івана Франка. Це вшанування пам'яті людини, яка зробила значний внесок у розвиток української літератури та культури. Щодо перейменування Кіровограда на Кропивницький, це рішення також має історичне та культурне обґрунтування. Марко Кропивницький – визначний український драматург, актор і режисер, один із засновників українського професійного театру. Перейменування міста є важливим кроком до відновлення історичної справедливості та зміцнення національної ідентичності. Моя думка щодо цього позитивна, оскільки повернення містам імен видатних українських діячів сприяє зміцненню національної свідомості та поваги до власної культурної спадщини.

Родинно одинно--побутові побутові пісні – перлини задушевності

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 27-28)

МЕТЕЛИКА-ДОМА.ORG

- **Поясніть, чому фольклор називають доісторією літератури.**

Фольклор називають доісторією літератури, оскільки він виник ще до появи писемності і відображав життя, вірування, традиції та моральні цінності народу. Це були перші форми словесного мистецтва, які існували в усній формі та передавалися з покоління в покоління. Через фольклор народ виражав своє ставлення до світу та залишав спадок наступним поколінням. Згодом фольклорні традиції стали основою для розвитку писемної літератури, тому його часто вважають її початковою формою.

- **Назвіть, на які три роди поділяються фольклорні твори. Наведіть приклади жанрів кожного з них.**

Фольклорні твори поділяються на три основні роди:

- **Епос** – це розповідні твори, які відтворюють події, оповідають про героїв і їхні вчинки. Приклади жанрів: казки, легенди, билини, міфи.
- **Лірика** – твори, що передають почуття, емоції та переживання, часто виконуються у формі пісень. Приклади жанрів: коломийки, весільні пісні, обрядові пісні, родинно-побутові пісні.
- **Драма** – це твори, які мають елементи гри та драматичного виконання. Приклади жанрів: народні вистави, вертеп, різдвяні колядки з театралізованими елементами.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

- **Які ліричні пісні називають родинно-побутовими? Чим вони відрізняються від суспільно-побутових?**

Родинно-побутовими називають ліричні пісні, що відображають емоції та події, пов'язані з життям родини, зокрема стосунки між членами сім'ї. Вони торкаються таких тем, як любов, материнство, турбота про дітей та інші аспекти родинного життя. Суспільно-побутові пісні, натомість, описують ширші соціальні теми – вони присвячені трудовим, громадським або політичним подіям, відображають колективні настрої і проблеми суспільства.

- **Назвіть, на які чотири групи поділяють родинно-побутові пісні. Схарактеризуйте кожну з них.**

Родинно-побутові пісні поділяють на чотири групи:

- **Любовні пісні** – висвітлюють стосунки між закоханими, емоції, що виникають між молодими людьми.
- **Весільні пісні** – супроводжують весільні обряди, розповідають про підготовку до весілля, прощання з рідними, саму церемонію одруження.
- **Колискові пісні** – це пісні, що виконуються матері для заспокоєння чи присипання дитини, часто мають ніжний, заспокійливий тон.
- **Жартівливі та сатиричні пісні** – висміюють певні риси людського характеру

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

або поведінку, мають гумористичний характер і призначені для підняття настрою.

- **Назвіть основні мотиви пісень про дошлюбні стосунки та про родинне життя.**

У піснях про дошлюбні стосунки основними мотивами є закоханість, ніжність, очікування, розчарування або розлука. Вони часто торкаються почуттів і труднощів, які виникають на шляху до кохання. У піснях про родинне життя домінують мотиви сімейної злагоди, поваги між подружжям, турботи про дітей, але також і проблеми, що можуть виникати в родині.

- **Поясніть, завдяки яким художнім засобам автори народних пісень досягали ліризму. Чому родинно-побутовим пісням притаманні підвищена емоційність і схвильованість?**

Ліризм у народних піснях досягається завдяки використанню художніх засобів, таких як метафори, порівняння, епітети, пестливі слова та звертання до природи. Ці засоби дозволяють виразити глибокі почуття, зробити пісню емоційно насиченою. Родинно-побутові пісні часто відображають особисті переживання, тож їм властиві підвищена емоційність і схвильованість, адже вони торкаються близьких кожній людині тем – сімейних взаємин, кохання, туги за рідними.

- **Прочитайте виразно тексти пісень «Місяць на небі, зіроньки сяють...»,**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

«Цвіте терен, цвіте терен...», «Сонце низенько, вечір близенько...», «Ой під вишнею, під черешнею...». Випишіть у робочий зошит художні засоби та поясніть їхню роль у цих ліричних творах.

У цих піснях використовуються такі художні засоби, як метафори (образи природи, що символізують почуття), епітети (зіроньки, сонце низенько), а також порівняння. Ці засоби допомагають створити атмосферу затишку та тепла, підсилюють емоційний ефект і дозволяють передати внутрішні переживання героїв.

- **Визначте мотив народної пісні «Сонце низенько, вечір близенько...». Які мотиви пісень «Місяць на небі, зіроньки сяють...», «Цвіте терен, цвіте терен...», «Ой під вишнею, під черешнею...»?**

- Мотив пісні «Сонце низенько, вечір близенько...» – це мотив очікування зустрічі чи приходу вечора як символу близькості і любові.
- У пісні «Місяць на небі, зіроньки сяють...» виражений мотив кохання, сповненого ніжності та туги.
- У пісні «Цвіте терен, цвіте терен...» звучить мотив нерозділеного кохання, болю та печалі.
- Пісня «Ой під вишнею, під черешнею...» відображає мотив родинного щастя та гармонії.

- **Розгляньте репродукції картин українських художників М. Дмитренка (с.**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

16, 18, 19) та Ф. Кричевського (с. 22). Поясніть, чому, на вашу думку, їх вибрано для ілюстрування саме родинно-побутових пісень.

Картини М. Дмитренка та Ф. Кричевського обрано для ілюстрування родинно-побутових пісень, оскільки вони зображують сцени з життя українських родин, що повністю відповідає тематиці пісень про сімейне життя. У своїх картинах художники передають теплоту, ніжність і повсякденні радощі українських родин, що гармонійно співвідноситься з настроєм родинно-побутових пісень.

Українські народні балади: героїка складних людських людських доль

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 31)

- **Який твір називають баладою? На які тематичні групи поділяють твори цього жанру?**

Баладою називають лірично-епічний твір, що поєднує риси епічного оповідання та ліричних переживань, часто має драматичний сюжет і містить фантастичні або трагічні елементи. Балади зазвичай розповідають про незвичайні події або випробування, що відображають глибокі людські почуття та конфлікти. Балади поділяють на такі тематичні групи:

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

- **Історичні** – розповідають про героїчні події минулого, битви, життя воїнів та видатних постатей.
- **Фантастичні** – містять елементи міфології та казкових сюжетів, зокрема образи надприродних сил або фантастичних істот.
- **Сімейні або родинні** – присвячені стосункам у сім'ї, зображують конфлікти між рідними, трагедії, пов'язані з сімейними справами.
- **Соціально-побутові** – описують соціальні проблеми, конфлікти між багатими і бідними, тяжке життя народу.

- **Поясніть, які спільні риси балад і родинно-побутових пісень. Чим вони відрізняються?**

Спільні риси балад і родинно-побутових пісень полягають у тому, що обидва жанри часто відображають емоційні переживання людей, розповідають про важливі події або ситуації з життя, пов'язані з родиною чи суспільством. У них використовуються схожі художні засоби, такі як метафори, порівняння, образи природи.

Відмінності ж полягають у тому, що балади мають драматичніший і часто трагічний сюжет, тоді як родинно-побутові пісні більш орієнтовані на ліричне вираження почуттів і буденні події. Балади також мають більш структуровану та розповідну форму, а в родинно-побутових піснях більше уваги приділяється передаванню настроїв і почуттів.

МЕТЕЛИЦЯ-ДОМА.ORG

- **Назвіть особливості народних балад.**

Особливості народних балад включають:

- **Драматизм сюжету** – балади часто мають трагічні або напружені події, пов’язані з життям і смертю, коханням і розлукою.
- **Символізм** – у баладах широко використовуються символічні образи (птахи, стріли, вогонь), які посилюють емоційний вплив і допомагають передати головну ідею.
- **Стислість** – балади зазвичай короткі, але насичені змістом, що дозволяє передати історію в мінімальних деталях.
- **Повторюваність і рефрен** – часто використовуються повтори фраз або рядків, що додає ритмічності та підсилює драматичний ефект.
- **Фантастичні елементи** – народні балади можуть містити елементи надприродного, що підкреслює трагічність або незвичайність подій.

- **Зробіть ідейно-художній аналіз балад «Ой летіла стріла...» та «Ой на горі вогонь горить...». У робочий зошит випишіть художні засоби й усно поясніть, яку роль вони відіграють для розкриття ідейного змісту цих творів.**

- У баладі **«Ой летіла стріла…»** основний мотив – це смерть і прощання з життям. «Стріла» символізує фатальну долю або невідворотний удар, який може обірвати життя людини. Образи матері, дружини і сестри, які оплакують загиблого, підкреслюють важливість родинних зв'язків і

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

тугу за втраченим. Повтор «ой» та зображення трагічного розставання додають баладі емоційної глибини.

- У баладі **«Ой на горі вогонь горить…»** вогонь символізує небезпеку, втрати і, можливо, війну або напад ворогів. Ця балада передає образи чоловіка-героя, який загинув або потрапив у біду, і тугу його коханої. Вогонь тут є і попередженням, і символом руйнівних подій. Образ вогню допомагає передати трагічний настрій і підкреслює драматизм ситуації.

Найдавніші рукописні книги Київської Русі

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 50)

- **Прокоментуйте, як ви розумієте слова українського письменника Панаса Мирного: «Наша мова – то і є одежа нашого духу, або ще краще – яскравий вираз всього того, що нас вражає, що ми почуваємо, про що думаємо-гадаємо, того, що ми зовемо духом або душею».**

Панас Мирний порівнює мову з "одежою духу", підкреслюючи, що мова є засобом вираження думок, почуттів та цінностей народу. Мова відображає все те, що важливо для людини чи нації: радощі, болі, переживання та ідеали. Це не просто засіб комунікації, а виразник внутрішнього світу і духовної сутності кожної людини та культури.

МЕТАЛІКА-ДОМА.ORG

- **Поясніть, чим відрізнялися старослов’янська/церковнослов’янська мова від давньокиївської за походженням і функціональним призначенням.**

Старослов'янська або церковнослов'янська мова була мовою літургії, створеною на основі діалектів південних слов'ян, щоб донести християнські тексти. Вона використовувалася в церковній службі та релігійних текстах. Давньокиївська мова, навпаки, була живою розмовною мовою, якою спілкувалися в побуті на території Київської Русі. Вона відображала специфічні мовні риси східнослов'янського населення і використовувалася у світських текстах.

- **Напишіть у робочому зошиті тези статті «Що читали наші предки?». Спираючись на них, розкажіть, якою була роль книги в їхньому духовному житті.**

Наші предки читали твори, що несли моральні цінності, вчення та знання, важливі для їхнього духовного розвитку. Книги допомагали розвивати християнську етику, просвітництво та формували світогляд. Роль книги була важливою для освіти, духовного самовдосконалення та збереження культурної спадщини.

- **Прокоментуйте, якою була культура читання в Київській Русі.**

У Київській Русі культура читання була зосереджена на вдумливому і повільному читанні текстів. Читачі вивчали не лише

МАТЕМАТИК-ДОМА.ORG

зміст, а й намагалися зрозуміти прихований сенс кожного слова. Важливим було не швидке читання, а ретельне осмислення, повторне перечитування текстів для глибокого розуміння.

- **Поясніть призначення перекладної літератури в давні часи. Назвіть два-три твори перекладної літератури.**

Перекладна література в давні часи мала функцію просвітництва, передавала знання та культурні цінності з інших країн. Вона допомагала поширювати християнські ідеї, наукові знання та моральні вчення. Приклади перекладних творів: «Повість про Варлаама і Йоасафа», «Хронограф», «Фізіолог».

- **Розкажіть, що вам відомо про Остромирове Євангеліє: замовника книги, призначення, зміст, мовні особливості та оформлення.**

Остромирове Євангеліє було створене на замовлення новгородського посадника Остромира в 1056–1057 роках. Це був один із перших писемних творів Русі, написаний церковнослов'янською мовою. Євангеліє містить текст на релігійну тематику, ілюстроване орнаментом і зображеннями євангелістів, що свідчить про його особливе призначення для церковного використання.

- **Розкажіть, що вам відомо про Ізборник Святослава. Доведіть, що він був першою своєрідною енциклопедією Київської Русі.**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Ізборник Святослава – це збірка текстів, що містить релігійні, морально-філософські твори та настанови, створена для князя Святослава Ярославича в 1073 році. Він містив знання про релігію, філософію, мораль, тому його можна вважати енциклопедією Київської Русі. Ізборник охоплював різноманітні знання, необхідні для освіченої людини того часу.

- **Чи погоджуєтеся ви з думкою, що Остромирове Євангеліє становить зразок культурної спадщини Росії? Свої тези обґрунтуйте.**

Я вважаю, що Остромирове Євангеліє є надбанням культурної спадщини Київської Русі, а отже – України, адже створене воно було саме за часів Київської Русі та є прикладом ранньої писемності східних слов'ян. Визнання його як надбання лише Росії не враховує історичний контекст і територіальне походження пам'ятки, яка є спільною спадщиною всіх нащадків Київської Русі.

- **Прокоментуйте думку українського літературного критика, історика літератури, публіциста, академіка Української академії наук Сергія Єфремова: києворуські автори та переписувачі «…давали ясний образ того народу, рідними дітьми якого вони були. Образ цей проступає не тільки в самостійних витворах давнього письменства, а і в тих чужих зразках, які**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

воно приймало на себе не механічно, а творчо». Поясніть, у чому полягало творче перенесення перекладних рукописів на києворуський ґрунт.

Сергій Єфремов вказує на те, що києворуські автори і переписувачі адаптували перекладні тексти, зберігаючи їхній зміст, але додаючи власні культурні елементи. Вони творчо переробляли матеріал, додаючи поняття, образи і слова, які були зрозумілими їхньому народу, а також відповідали українській культурі. Це дозволяло зробити іноземні твори ближчими до власного народу і культурної спадщини Київської Русі.

Глибини перекладної літератури: Біблія

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 65)

1. **Розкажіть, що вам відомо про Біблію. Чому її називають «Книгою книг»? Яка її структура, основні сюжети, ідеї, герої, жанри?**

Біблія – це священна книга для християн і юдеїв, яку також називають «Книгою книг» через її унікальний статус у культурі та релігії. Вона є збіркою текстів, які мають надзвичайне духовне та історичне значення, та вплинула на розвиток моралі, мистецтва, літератури. Біблія складається з двох частин: Старого Завіту, що описує створення світу, історію єврейського народу і давні закони, та

МЕТАЛІКА-ДОМА.ORG

Нового Завіту, який розповідає про життя Ісуса Христа і основи християнства. Основні сюжети: створення світу, Вихід євреїв з Єгипту, подвиги пророків, життя і вчення Ісуса. Жанри варіюються від історичних розповідей до поезії, притч, пророцтв.

2. **Прокоментуйте слова Нортропа Фрая, що Біблія «…починається там, де починається час, – з початку світу; вона закінчується там, де кінчається час, – Апокаліпсисом…».**

   Нортроп Фрай підкреслює символічну роль Біблії як книги, яка охоплює всю історію буття – від моменту створення світу до його кінця. Біблія починається з книги Буття, де описується створення всесвіту Богом, а закінчується книгою Одкровення, в якій йдеться про майбутній апокаліпсис. Таким чином, вона охоплює весь хронологічний і духовний шлях людства.

3. **Поясніть, у чому секрет невмирущості Біблії. Наведіть аргументи та приклади на підтвердження своїх думок.**

   Секрет невмирущості Біблії полягає в її універсальних моральних та етичних ідеях, які залишаються актуальними для всіх часів і народів. Вона пропонує відповіді на вічні питання про сенс життя, моральні принципи, стосунки між людьми. Наприклад, заповіді Мойсея є етичними правилами, які мають важливе значення в сучасному суспільстві. Біблійні історії та образи знаходять своє

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

відображення в мистецтві, літературі та культурі.

4. **Поясніть, символом якого людського гріха стало будівництво Вавилонської вежі. Чому Біблія його осуджує?**

   Будівництво Вавилонської вежі символізує гординю та бажання людей досягти божественної могутності, намагаючись «дістатися до небес». Біблія осуджує цю спробу, оскільки вона демонструє людське прагнення перевершити Бога, нехтуванням своїм місцем у світі. Бог покарав будівельників, змішавши їхні мови, щоб люди усвідомили свою обмеженість.

5. **Поясніть, чи є, на вашу думку, відмінність у значенні слів «гордість» і «гординя». Яка із цих рис характеру є позитивною, а яка негативною й чому? Яка з них переважала у вавилонян? Наведіть приклади з життя, як ці риси проявляються в наш час.**

   Гордість – це позитивна риса, яка означає гідне ставлення до своїх досягнень чи здібностей. Гординя – негативна риса, яка означає надмірне піднесення себе, зневагу до інших. У випадку з вавилонянами гординя стала їхньою провиною, оскільки вони прагнули перевищити Бога. Сьогодні гординя може проявлятися в надмірній самовпевненості, зневазі до інших людей або відсутності співчуття.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

6. **Розкажіть історію пророка Мойсея. У чому полягає його заслуга перед єврейським народом?**

   Мойсей був пророком, який вивів євреїв з єгипетського рабства та отримав від Бога Десять заповідей на горі Синай, які стали основою морального життя. Він також привів свій народ через пустелю, навчаючи та керуючи ним. Його заслуга полягає в тому, що він не тільки врятував єврейський народ, але й привніс їм закон і духовну настанову.

7. **Порівняйте Божі заповіді, які приніс на скрижалях єврейському народові Мойсей, та заповіді Ісуса Христа (Нагірна проповідь). Які висновки ви можете зробити? Прокоментуйте деякі з Божих заповідей.**

   Десять заповідей Мойсея регламентують стосунки між людьми та Богом, а також між людьми. Заповіді Ісуса, зокрема в Нагірній проповіді, додають до цих законів принцип любові до ближнього та прощення. Мойсеєві заповіді забороняють вбивство, крадіжку, а Ісус зосереджується на внутрішньому добрі та милосерді.

8. **Поміркуйте, які норми в суспільстві є більш ефективними – морально-етичні чи юридичні (законодавчі)? Наведіть аргументи на доказ своєї думки.**

   Морально-етичні норми є основою, на якій будується правова система. Водночас,

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

юридичні закони встановлюють межі поведінки. Наприклад, закони можуть стримувати злочини, але тільки моральні принципи сприяють щирій доброзичливості.

9. **Розкрийте значення фразеологізмів «неопалима купина», «манна небесна», «скрижалі Мойсея», «єгипетський полон». Випишіть із фразеологічного словника інші сталі вирази, джерелом яких є Біблія.**
   - **Неопалима купина** – символ непорушної віри і стійкості.
   - **Манна небесна** – несподіване благо.
   - **Скрижалі Мойсея** – важливі правила або настанови.
   - **Єгипетський полон** – важке становище, залежність.
10. **Поясніть алегоричний зміст притчі про блудного сина. Яке значення в ній образів батька, старшого та молодшого синів? Що означають слова батька, звернені до старшого сина: «Веселитися і тішитися треба нам, бо цей брат твій був мертвий – і ожив, був пропащий – і знайшовся!»?**

    Притча про блудного сина символізує прощення та любов батька до дітей. Молодший син уособлює тих, хто робить помилки, але потім кається, старший син – відданих, але з заздрістю до прощення блудного брата. Батько символізує Бога, який приймає всіх, хто повертається до нього.

11. **Поясніть, чому людям, незалежно від національності та віросповідання,**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

потрібно знати тексти Святого Письма. Наведіть аргументи на прикладі одного з творів мистецтва.

Пам'ятки оригінальної літератури княжої Руси-України

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 73)

- **Розкажіть про роль перекладної літератури у виникненні та розвитку києворуської оригінальної літератури. Що було її світоглядною основою? Які жанри оригінальної літератури в Київській Русі були найпоширенішими?**

Перекладна література відіграла важливу роль у становленні києворуської літератури, оскільки сприяла розвитку писемності, поширенню християнських ідей і морально-етичних норм. Світоглядною основою літератури Київської Русі стало християнство, яке принесло цінності милосердя, покори, праведності. Поширеними жанрами оригінальної літератури були літописи (зокрема «Повість минулих літ»), агіографії (житія святих) та повчання (наприклад, «Поученіє» Володимира Мономаха).

- **Сучасний дослідник літератури Леонід Ушкалов характеризує всю літературу від хрещення Русі й майже до кінця XVIII ст. як «наймичку богослов'я». Підтвердіть**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

або спростуйте цю тезу, спираючись на пояснення в підручнику. Наведіть два-три аргументи на доказ своєї думки.

Твердження Ушкалова можна підтвердити, оскільки християнство було основним напрямком духовного і культурного життя того часу. Література дійсно служила поширенню богословських ідей, а християнські мотиви були присутні майже у всіх творах.

- По-перше, більшість перекладної літератури мала релігійний характер (наприклад, проповіді, Євангелія), що формувало основу для виникнення оригінальних творів.
- По-друге, такі твори, як «Києво-Печерський патерик» і «Поученіє Володимира Мономаха», зосереджені на етичних християнських засадах і виконують виховну функцію.
- Водночас, літературні твори мали не лише релігійний, а й світський характер (як-от «Слово о полку Ігоревім»), що свідчить про певну незалежність літератури від богослов'я.

- **Прочитайте з «Повісті минулих літ» епізоди про заснування Києва братами Києм, Щеком і Хоривом та їхньою сестрою Либіддю, про походи князів Олега, Володимира, Святослава на Царгород, смерть Святослава від рук печенігів, смерть Олега від свого коня, помсту княгині Ольги древлянам за загибель князя Ігоря (на вибір). Яким із**

МЕНЕДЖЕР-ДОМА.ORG

цих легенд і переказів постає життя в Київській Русі? Які морально-етичні норми визначають поведінку руських князів?

У легендах і переказах «Повісті минулих літ» життя в Київській Русі постає як час великих випробувань і героїчних діянь. Руські князі виявляють відвагу, прагнуть захисту своєї землі, виявляють повагу до предків і віру в божественне покровительство. Наприклад, князь Олег проявляє військову вправність, іде в походи на Царгород. Княгиня Ольга демонструє справедливу, але жорстоку помсту за смерть свого чоловіка, що свідчить про важливість честі й захисту родини.

- **Запишіть у робочому зошиті не менш як три тези про патріотичну позицію авторів «Повісті минулих літ». Свої думки підтверджуйте прикладами з твору.**

- Автори «Повісті минулих літ» пишаються витоками руської землі, розповідаючи про заснування Києва та походження династії.
- Вони прославляють князівські подвиги, зокрема похід Олега на Царгород, що показує героїзм і велич Київської Русі.
- Патріотизм авторів проявляється і в закликах до єдності, щоб зберегти Русь перед загрозою ворогів, як це видно з розповідей про оборону від печенігів.

- **Прочитайте уривки з «Поученія...» Володимира Мономаха. У чому цінність цього твору як пам’ятки культури?**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

Схарактеризуйте, яким постає зі сторінок твору князь Володимир Мономах. У робочому зошиті запишіть риси характеру князя, які, на думку автора, мають бути взірцевими.

«Поученіє...» Володимира Мономаха є важливою пам'яткою культури, оскільки в ньому викладено етичні й моральні настанови, адресовані майбутнім поколінням. Володимир постає мудрим, турботливим і справедливим правителем, який дбає про свій народ і вчить дітей бути милосердними, відповідальними, цінувати працю. Він також закликає до доброти і смирення перед Богом.

- **Розкажіть про історію виникнення Києво-Печерського патерика та його особливості. Прочитайте кілька оповідань і схарактеризуйте їх.**

Києво-Печерський патерик виник у XII ст. як збірка житій та історій про ченців Києво-Печерської лаври. Ці історії ілюструють духовне життя і подвижництво монахів, їхню віру в Божу волю і дивовижні зцілення. Оповідання часто містять повчальні епізоди, як-от про ченців, які подолали спокуси або виконали релігійний обов'язок.

- **Поясніть, чому за короткий час від прийняття християнства література Київської Русі здійснила такий стрімкий злет. Для цього доберіть джерела про розвиток освіти в X–XI ст. і зробіть відповідні висновки.**

МАТЕМАТИК-ДОМА.ORG

Прийняття християнства стало потужним стимулом для розвитку культури й літератури Київської Русі. Створення церков і монастирів сприяло поширенню грамотності. Князі, як-от Володимир і Ярослав Мудрий, підтримували освіту, засновували школи. Перекладна література відкрила доступ до знань, що привело до появи оригінальних творів і літературної традиції, що слугувала духовному піднесенню та єднанню народу.

Слово про «Слово о полку Ігоревім»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 86-87)

1. **Розкажіть про історію відкриття «Слова…».**
   «Слово о полку Ігоревім» було відкрито наприкінці XVIII століття графом Олексієм Мусіним-Пушкіним. Це унікальний твір Київської Русі, що зберігся завдяки копіям, зробленим до втрати оригіналу в пожежі 1812 року. Він привернув увагу як визначна пам'ятка давньоруської літератури.
2. **Доведіть, що автор «Слова…» був справжнім громадянином своєї батьківщини.**
   Автор демонструє глибоку любов до Русі, закликає князів до єдності, засуджує міжусобиці та наголошує на необхідності згуртованості перед обличчям зовнішньої загрози. Він пишається красою рідної землі та оспівує героїзм руських воїнів.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

3. **Перекажіть події, покладені в основу твору.**
   У творі описано похід князя Ігоря Святославича на половців у 1185 році. Він прагнув слави, але його військо зазнало поразки, а сам князь потрапив у полон. Ігор утік з полону та повернувся додому, що символізує відновлення надії на єдність і силу Русі.
4. **Поясніть особливості композиції твору. Назвіть елементи сюжету.**
   Композиція гармонійно поєднує історичні події, епічність і символіку. Елементи сюжету:

- Зачин – вступне звернення до слухачів і визначення стилю.
- Основна частина – опис походу князя Ігоря, битви та полону.
- Рефлексія – роздуми про долю Русі, заклик до єдності.
- Закінчення – повернення Ігоря додому після втечі з полону.

5. **Схарактеризуйте образи князів Ігоря та Всеволода.**
   Ігор постає мужнім і рішучим, але честолюбним князем, чиє прагнення слави призвело до трагедії. Його риси: відвага, амбітність, але й недалекоглядність.
   Всеволод, брат Ігоря, – сильний і відданий воїн, «буй-тур», який уособлює хоробрість і братерську підтримку.
6. **Поясніть символічне значення сну князя Святослава та зміст його «золотого слова».**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

Сон Святослава є попередженням про біду, спричинену міжусобицями. «Золоте слово» Святослава закликає князів до єднання, наголошуючи на тому, що роз'єднаність послаблює Русь перед ворогами.

7. **Поясніть, чому в уста політично слабкого князя Святослава автор вкладає суспільно важливі ідеї.**
Святослав символізує мудрість і моральний авторитет, незважаючи на ослаблення його політичної влади. Його слова мають вагу як заклик до єдності і співпраці, що є ключовим для збереження Русі.
8. **Поясніть, наскільки визначення «Плач Ярославни» відповідає змісту цього уривка.**
«Плач Ярославни» ближчий до молитви, ніж до голосіння. Ярославна звертається до природних сил (вітру, сонця, Дніпра) з проханням допомогти Ігорю. Голосіння має ритуальний характер, а молитва виражає надію і віру в порятунок.
9. **Поясніть, які «вічні» питання порушив автор «Слова…».**
Автор порушує питання єдності та патріотизму, важливості моральності в управлінні державою, ролі лідера у долі народу, а також збереження культурної та історичної спадщини.
10. **Які ознаки притаманні літературі періоду Київської Русі.**

- Релігійність: «Києво-Печерський патерик».
- Патріотизм: «Слово о полку Ігоревім».
- Поєднання реальності та символіки: сон Святослава в «Слові…».

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

- Заклик до єдності: «Повість минулих літ».

Світло доби Ренесансу

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 102)

- **Назвіть особливості західноєвропейського мистецтва доби Ренесансу. У робочому зошиті запишіть три тези, чим мистецтво Відродження відрізнялося від середньовічного.**

Особливості західноєвропейського мистецтва доби Ренесансу: орієнтація на гуманізм, увага до людини як центральної фігури, використання перспективи в живописі, відродження античних ідеалів у скульптурі, архітектурі та літературі.
Три тези, чим мистецтво Відродження відрізнялося від середньовічного: 1) Мистецтво Відродження акцентує увагу на людині та її індивідуальності, середньовічне – на релігійній символіці. 2) У мистецтві Ренесансу переважає реалістичність і використання пропорцій, середньовічне тяжіє до стилізації. 3) Відродження відновлює ідеї античної культури, середньовічне спирається виключно на релігійні традиції.

- **Поясніть, у чому полягала особливість доби Відродження на українських землях.**

Доба Відродження на українських землях мала релігійно-культурний характер. Її особливість полягала у взаємодії

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

західноєвропейських ренесансних ідей із місцевими традиціями. Це проявлялося в поширенні гуманізму, книгодрукуванні (Іван Федоров) і діяльності братств, які підтримували освіту та православ'я. Відродження в Україні було пов'язане з боротьбою за національну ідентичність у контексті релігійних і політичних викликів.

- **За змістом статті підручника сформулюйте й запишіть у робочому зошиті тези, у чому культурні діячі XVI–XVII ст. вбачали загрозу від прийняття унії.**

Унія загрожувала знищенням православної церкви як основи української культури й ідентичності. Вона сприяла асиміляції українців, знищенню їхньої мови, традицій та духовності. Унія посилювала поширення впливу польської католицької культури, що суперечило інтересам українського народу.

- **Розкажіть про передумови виникнення полемічної літератури. Назвіть її найвизначніших представників.**

Передумови виникнення полемічної літератури: Прийняття Берестейської унії 1596 року, яке викликало конфлікт між православною та греко-католицькою церквами; необхідність захисту православної віри та культури; боротьба з дискримінацією українського народу.

Найвизначніші представники: Іван Вишенський (численні послання на захист православ'я), Герасим Смотрицький («Ключ

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

царства небесного»), Мелетій Смотрицький («Тренос»).

- **Сучасний дослідник давньої літератури Петро Білоус вважає, що твори полемічної літератури «утворювали своєрідний колаж із цитат, посилань із Біблії, історичних праць, художніх творів тощо». Поясніть, як такий процес продовжував традиції створення книг києворуськими книжниками.**

Полемічна література продовжувала традицію києворуських книжників, які поєднували релігійні, філософські та історичні джерела у своїх творах. Використання цитат із Біблії, античних авторів і отців церкви дозволяло полемістам обґрунтовувати свої ідеї. Такий підхід створював єдність традиції, що підсилювала авторитетність текстів і забезпечувала спадкоємність культурної традиції.

- **Поміркуйте, чи був православно-український патріотизм І. Вишенського прогресивним явищем для розвитку української літератури. Свою відповідь обґрунтуйте.**

Православно-український патріотизм Івана Вишенського був прогресивним явищем, адже він сприяв збереженню національної ідентичності. Його твори наповнені закликами до збереження православної віри та боротьби за духовні цінності. Це надихало українців боротися за свою культуру і сприяло розвитку літератури в контексті національного пробудження.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 129)

- **Поясніть, за яких обставин виникає художній напрям бароко в західноєвропейському мистецтві. Назвіть його характерні ознаки та найвидатніших представників.**

Бароко виникає в кінці XVI століття як відповідь на кризу гуманістичних ідеалів епохи Відродження. Воно було тісно пов'язане з епохою Контрреформації, коли католицька церква прагнула вразити людей величчю мистецтва, аби повернути їхню віру.

Характерні ознаки: пишність, декоративність, динамічність форм, контрастність, театральність, релігійна символіка, емоційність.

Найвидатніші представники: у живописі – Мікеланджело Караваджо, Рубенс, Рембрандт; у музиці – Йоганн Себастьян Бах; в архітектурі – Лоренцо Берніні.

- **Розкажіть про особливості розвитку українського бароко в архітектурі, живописі, музиці. Назвіть видатних його представників.**

Українське бароко виникає в середині XVII століття та отримує назву «козацьке бароко». В архітектурі характерними є простота форм у поєднанні з багатством декоративних елементів (Софійський собор у Києві, Троїцький собор у Чернігові). У

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

живописі бароко виявляється в іконостасах, портретах та іконах, що поєднують релігійність і побутові деталі (портрети козацької старшини). У музиці розвивається хоровий спів (партесний спів).
Видатні представники: Йов Кондзелевич (живопис), Іван Зарудний (архітектура), Дмитро Бортнянський (музика).

- **Знайдіть зображення робіт І. Пінзеля й опишіть їх, закцентувавши увагу на ознаках бароко, що виявилися в його творах.**

Роботи Іоанна Георга Пінзеля, зокрема скульптури «Святий Юрій» та «Розп’яття», вирізняються динамікою форм, експресивністю, глибокими емоціями. У його творах чітко проглядаються барокові ознаки: багатство деталей, театральність поз, акцент на духовності й драматизмі. Скульптури здаються живими через майстерне передання руху й пристрасті.

- **Назвіть спільні ознаки доби Бароко для української та західноєвропейської літератур.**

Спільні ознаки: релігійна тематика, поєднання високого й низького стилів, пишність і декоративність мови, алегоричність, використання контрастів, морально-етичні ідеї, прагнення до гармонії між людським і божественним.

- **Назвіть ознаки, за якими українська література доби Бароко відрізнялася від західноєвропейської.**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Українська література мала виразний національний колорит, більше уваги приділялося історичним подіям і козацькому руху. Вона часто орієнтувалася на православну релігію та повчальний характер творів, тоді як західноєвропейська література була під впливом католицької традиції та світської культури.

- **І. Франко розумів красне письменство як літературне вираження життя нації. У чому воно виявлялося? Наведіть приклади з української літератури XVII–XVIII ст.**

Красне письменство відображало життя нації через опис історичних подій, героїв, народних традицій. Прикладом є козацькі літописи Самовидця та Григорія Грабянки, які передають боротьбу українців за незалежність. Твори Івана Величковського, зокрема його поезія, висловлювали релігійні та моральні ідеали українського народу.

- **Назвіть найвизначніших авторів козацьких літописів. Що ви запам'ятали з їхніх біографій?**

Найвизначніші автори: Самовидець (Степан Величко), Григорій Грабянка, Самійло Величко. Самовидець був очевидцем подій Руїни, його літопис є лаконічним описом подій. Григорій Грабянка у своєму літописі акцентує увагу на героїчних подіях козацької доби. Самійло Величко був писарем у Війську Запорозькому, його літопис відзначається багатством деталей і літературним стилем.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

- **Прокоментуйте, як ви розумієте слова Івана Франка про козацькі літописи: «З літературного погляду се було явище дуже цінне, здібне будити запал у широких масах народу; аж у XIX віці ми побачили його значення для національного відродження і формування наших політичних ідеалів…»**

Франко підкреслює, що козацькі літописи мали подвійне значення: як історичний документ і як джерело натхнення для національного відродження. Вони будили патріотичні почуття, нагадували про героїчну боротьбу, допомагали формувати національну свідомість у XIX столітті.

- **Поясніть, у чому полягала особливість творчості І. Величковського. Чи можна назвати його реформатором української поезії? Свою відповідь обґрунтуйте.**

Іван Величковський впровадив нові жанри, зокрема акровірші, епіграми, які поєднували барокову пишність із релігійним змістом. Він експериментував із мовними формами, створював складні поетичні конструкції. Його можна назвати реформатором, адже він розширив межі української барокової поезії.

- **Розкажіть про українську вертепну драму. Коли вона зародилася? У чому її особливості? Яке значення вона мала для розвитку українського театру XIX ст.?**

Українська вертепна драма зародилася у XVII столітті як різдвяний ляльковий театр. Особливістю вертепу було поєднання релігійного сюжету (народження Христа) зі

МАТЕМАТИКА.DOMA.ORG

світськими сценками з народного життя. Вона мала значення для розвитку театру, оскільки заклала традиції синтезу серйозного й комічного, що стало основою для театру XIX століття.

ЛИЦАР ДУХОВНОСТІ: ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 141-142)

1. **Прокоментуйте, як ви розумієте слова Дмитра Чижевського про те, що «…життя Сковороди є його філософією, а його філософія є його життям».**
Дмитро Чижевський наголошує на унікальності Григорія Сковороди, який не просто проповідував філософські ідеї, а жив відповідно до них. Він обрав шлях мандрівного вчителя, відкинув матеріальні цінності, прагнув гармонії з природою та слідував ідеї «спорідненої праці». Наприклад, Сковорода відмовлявся від посад, що суперечили його моральним принципам, і все життя провів у пошуках істинного щастя, залишаючись вірним своїм переконанням.
2. **Прокоментуйте висновки Мирослава Поповича про життєвий вибір Сковороди. Чому з духовного погляду він виграв війну проти світу, а з житейського – програв?**
Мирослав Попович підкреслює, що Сковорода переміг світ у духовному аспекті, бо зберіг свободу, моральну чистоту та

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

незалежність. Він жив у гармонії з собою, дотримуючись власних принципів. Проте з житейського погляду його вибір можна вважати програшем, оскільки він відмовився від матеріальних благ і соціального статусу. Такий вибір можна оцінити як героїчний, адже він свідомо відкинув мирські спокуси заради ідеалів.

3. **Назвіть чотири тези, що відображають ключові філософські ідеї Г. Сковороди. Поясніть, як ви їх розумієте.**

- **Споріднена праця.** Щастя людини полягає у виконанні тієї праці, до якої вона має природний талант і покликання.
- **Філософія серця.** Головною основою для правильного життя є чисте серце, сповнене любові до людей і Бога.
- **Свобода.** Людина повинна бути вільною від матеріальних залежностей, щоб реалізувати себе духовно.
- **Внутрішня гармонія.** Істинне щастя можливе лише тоді, коли людина перебуває в гармонії зі своїм внутрішнім світом і природою.

4. **З якою філософською ідеєю Сковороди перегукується думка Франсуа де Ларошфуко?**

Ця думка перегукується з ідеєю Сковороди про пріоритет духовного над розумовим. Сковорода вважав, що серце є провідником до істини, а розум не завжди здатен усвідомити справжні потреби людини. Він наголошував, що тільки через внутрішнє самопізнання можна знайти гармонію.

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

5. **Проаналізуйте вірш Г. Сковороди «De libertate». У яких літературних творах XVII–XVIII ст. звучить тема вольності?**
У «De libertate» Сковорода звеличує свободу як найвищу цінність, без якої життя втрачає сенс. Він пише, що ні багатства, ні слава не зрівняються зі свободою. Подібна тема звучить у «Слові о полку Ігоревім», де йдеться про боротьбу за незалежність, а також у козацьких літописах, які описують героїзм запорожців у боротьбі за вольності.
6. **Прочитайте й порівняйте поезії Горація «До мецената» та Сковороди «Всякому місту – звичай і права...».**
Обидві поезії мають філософський характер і акцентують на пошуку гармонії. У Горація домінує тема задоволення життям, відмова від надмірних амбіцій: «Мені до вподоби скромний шмат хліба». Сковорода критикує суспільні вади та пропагує свободу від матеріального: «Що то за диво – всі ми на світі гинем». Горацій більш нейтральний, Сковорода гостріше викриває пороки.
7. **Розкажіть про час написання, жанр та особливості творів збірки «Байки Харківські». Проаналізуйте байку «Бджола і Шершень».**
«Байки Харківські» написані у 1769–1774 роках, жанр – філософські байки. Вони поєднують алегорію, сатиру та глибокий зміст. У «Бджолі і Шершні» Сковорода підкреслює важливість спорідненої праці. Бджола символізує людину, яка живе в гармонії з природою, працюючи за

МЕНЕМІКА-ДОМА.ORG

покликанням, а Шершень – паразита, що живе чужою працею.

8. **Чому Микола Сумцов назвав Сковороду «останньою розкішною квіткою» культури старої України?**
Сковорода увібрав у своїй творчості найкращі риси української культури XVIII століття: любов до свободи, народність, релігійність і філософську глибину. Він поєднав традиції бароко з новими ідеями, став символом перехідної епохи, яка завершувала культуру старої України й відкривала нові горизонти.

Світлі обрії нової української літератури

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 155)

1. **Поясніть, якими політичними діями Російська імперія ліквідовувала українську автономію. Які події кінця XVIII – першої половини XIX ст. свідчать про антиукраїнську політику російського уряду?**
Російська імперія ліквідовувала українську автономію через серію адміністративних, військових та культурних реформ. У 1764 році Катерина II скасувала гетьманство, у 1775 році зруйновано Запорозьку Січ, а у 1781 році ліквідовано полково-сотенний устрій Лівобережної України. У першій половині XIX ст. діяли укази, що обмежували використання української мови, зокрема Валуєвський циркуляр 1863 року та

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

Емський указ 1876 року. Всі ці події свідчать про антиукраїнську політику імперії, спрямовану на русифікацію та знищення української ідентичності.

2. **Чому українська прогресивна еліта велику увагу приділяла національно-культурній роботі?**
   Українська прогресивна еліта усвідомлювала, що в умовах втрати державності та русифікації саме культура і освіта є основою збереження національної ідентичності. Вони вважали, що через відродження мови, літератури, історії та традицій можна зберегти український народ як окрему націю. Національно-культурна робота була засобом боротьби за духовну незалежність.
3. **Назвіть напрями, за якими здійснювалася культурно-просвітницька робота наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Наведіть приклади на підтвердження своїх думок.**
   Культурно-просвітницька робота здійснювалася за такими напрямами:

- **Відродження мови та літератури.** Наприклад, Іван Котляревський започаткував нову українську літературу своєю «Енеїдою».
- **Освітня діяльність.** Утворення недільних шкіл та просвітницьких товариств (наприклад, Кирило-Мефодіївське братство).
- **Збирання та збереження фольклору.** Прикладом є праця Миколи Гоголя та Пантелеймона Куліша.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

- **Історичні дослідження.** Праці Миколи Маркевича, який досліджував історію України.

4. **У чому полягає заслуга І. Котляревського перед українською культурою та літературою?**
Іван Котляревський є основоположником нової української літератури. Його «Енеїда» (1798) стала першим твором, написаним живою українською мовою, і поєднала гумор, фольклорні традиції та літературну майстерність. Його п'єси «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник» заклали основу для розвитку українського театру.
5. **Прокоментуйте, як ви розумієте епіграф до цього розділу.**
Епіграф, присвячений боротьбі за збереження національної ідентичності, наголошує на важливості мови, культури та історії для формування народу як нації. Він підкреслює, що, незважаючи на політичні втрати, духовні цінності здатні об'єднати людей і стати основою для майбутнього відродження.

СМІХ І СУМ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 163)

- **Розкажіть, які донкіхотівські вчинки у своєму житті здійснив І. Котляревський. Яка причина такої його поведінки?**
Іван Котляревський проявляв донкіхотівські

МЕТЕМАТИКА-DOMA.ORG

риси у своїй діяльності через служіння ідеалам, що здавалися іншим утопічними. Наприклад, він підтримував розвиток української мови та культури в умовах русифікації, писав твори живою народною мовою, хоча це суперечило панівним літературним тенденціям. Його причиною була щира любов до України та віра у значення культури як основи національного відродження.

- **Чи згодні ви з думкою, що письменник служив царському уряду й українському народові одночасно? Свою відповідь обґрунтуйте.**

Так, Котляревський служив царському уряду як офіцер і чиновник, але водночас залишався вірним українському народові. Він використовував свої можливості для підтримки української культури. Наприклад, як директор Полтавського театру, він сприяв постановці українських п’єс і популяризації народного мистецтва. Це свідчить, що він намагався діяти в інтересах свого народу, навіть перебуваючи в державній службі.

- **Розкажіть про перше видання «Енеїди» та її видавця. У чому полягало визначне значення поеми для української літератури?**

Перше видання «Енеїди» Івана Котляревського побачило світ у 1798 році в Санкт-Петербурзі завдяки меценатові й видавцю Максимовичу. Поема стала першим літературним твором, написаним живою українською мовою, і заклала основи нової

MATEMATIKA-DOMA.ORG

української літератури. Вона поєднала гумор, сатиру та народні традиції, підкресливши багатство української мови та культури.

- **Поясніть, чому Максим Рильський сказав, що «І. Котляревський – Коперник українського слова».**

Максим Рильський порівняв Котляревського з Коперником, оскільки той здійснив справжню революцію в українській літературі. Як Коперник перевернув уявлення про будову Всесвіту, так Котляревський змінив українське письменство, ввівши живу народну мову і зробивши її основою літератури. Його «Енеїда» символізувала нову епоху для української літератури, започаткувавши розвиток національного письменства.

«ЕНЕЇДА»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 177)

- **Поясніть, за якими ознаками схожі, а якими відрізняються «Енеїди» Вергілія й Котляревського.**

Схожість: обидві поеми розповідають про мандри Енея після падіння Трої та його пошуки нової батьківщини. Вони мають епічний характер і базуються на міфологічному сюжеті.

Відмінність: Вергілій створив серйозний твір у стилі класицизму, а Котляревський

АТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

написав бурлескно-травестійний твір, адаптувавши сюжет до українських реалій і додавши гумор. Еней у Вергілія – герой, втілення римських чеснот, у Котляревського – веселий козак.

- **Розкажіть про історію видання поеми «Енеїда» І. Котляревського.**

Перші три частини «Енеїди» були видані в 1798 році в Санкт-Петербурзі за кошти мецената Максимовича. Повне видання поеми побачило світ у 1842 році. Цей твір вважається першим твором нової української літератури, написаним живою українською мовою.

- **Чому вважають, що в 1798 р. розпочався період розвитку нової української літератури? Які історичні обставини сприяли переходу І. Котляревського на живу українську мову?**

1798 рік став переломним, оскільки «Енеїда» відкрила нову епоху в літературі, показавши багатство та виразність живої української мови. Перехід Котляревського на народну мову був зумовлений прагненням зберегти українську ідентичність в умовах русифікації та популярністю усної народної творчості.

- **Поясніть значення термінів «бурлеск» і «травестія». Чому І. Котляревський обрав жанр бурлескно-травестійної поеми для змалювання подій української історії?**

Бурлеск – гумористичний стиль, у якому

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

піднесене змальовується у заниженому стилі. Травестія – літературний прийом, у якому відомий сюжет переноситься у новий контекст. Котляревський обрав цей жанр, щоб наблизити сюжет Вергілія до українських реалій, висміяти суспільні вади й водночас прославити народну культуру.

- **Назвіть події української історії, відображені в поемі І. Котляревського.**

У поемі відображені козацькі традиції, побут і звичаї, боротьба з ворогами, народні свята, ярмарки. Наприклад, троянці втілюють образ українських козаків, а їхні мандри перегукуються з історичними випробуваннями українців.

- **Чому В. Шевчук визначає поему І. Котляревського як «похід нації», «мандрівку народу в морі часу»?**

Шевчук підкреслює, що поема є символом багатовікової боротьби українського народу за виживання. Троянці уособлюють українців, які, долаючи труднощі, шукають нову землю, тобто місце під сонцем для своєї культури та ідентичності.

- **Визначте тему й ідею поеми І. Котляревського. Назвіть основні проблеми, порушені автором у творі.**

Тема: пригоди Енея й троянців у пошуках нової батьківщини.
Ідея: звеличення українського народу, його культури, звичаїв і боротьби за виживання.
Проблеми: соціальна нерівність, національна

МЕМАТИКА-ДОМА.ORG

ідентичність, суспільні вади, моральна деградація.

- **Доведіть або спростуйте думку О. Білецького про «троянців» Котляревського як «чортячий народ».**

Думка Білецького підтверджується, оскільки троянці у Котляревського постають веселими, хитрими й кмітливими. Вони безтурботні, люблять розваги, але вчасно мобілізуються для боротьби. Ці риси роблять їх близькими до народного ідеалу.

- **Розкажіть про подвиг Низа й Евріала. У чому виявляється їхній громадянський обов'язок? Як вони його розуміли?**

Низ і Евріал – троянські воїни, які здійснили нічний рейд у ворожий табір, щоб допомогти своїм. Їхній подвиг демонструє самопожертву заради громади. Вони розуміли громадянський обов'язок як готовність пожертвувати життям заради спільного блага.

- **Схарактеризуйте образи богів і земних правителів. Які пошарки українського суспільства в них відображено?**

Боги у творі зображені як корумповані чиновники, які сваряться між собою. Земні правителі, як-от Дідона й Латин, уособлюють представників вищих соціальних шарів, іноді зображених сатирично, що критикує моральну деградацію влади.

- **Поясніть, чому образи Енея й троянців зображено гумористично або героїчно, а**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

богів і земних правителів – сатирично?
Еней і троянці зображені гумористично, щоб наблизити їх до народу й підкреслити їхню людяність. Боги й правителі зображені сатирично для викриття суспільних вад і аморальності владних еліт. Наприклад, Венера дбає про особисті інтереси, а Юнона постає мстивою й дріб'язковою.

- **Розгляньте ілюстрації до поеми та визначте, яких епізодів вони стосуються.**

Одна з ілюстрацій може стосуватися пригод троянців на морі, коли Нептун рятує їхній корабель. Вона підкреслює драматизм ситуації та гумористичність втручання богів: «Як Нептун почув про це, аж зуби з люті зціпив».

- **Чому «Енеїду» І. Котляревського називають «енциклопедією життя українського народу»?**

«Енеїда» відображає побут, традиції, звичаї, свята, страви, одяг і мову українців XVIII століття. Наприклад, описи застіль і народних розваг є яскравим портретом епохи: «Там вареників кипіло…».

- **Що означає термін «алюзія»? Яка її роль у творі?**

Алюзія – це непряме посилання на відомі події, твори або осіб. У «Енеїді» Котляревський використовує алюзії на українську історію та культуру для сатиричного висвітлення сучасних йому реалій. Наприклад, троянці нагадують запорожців.

МЕГАЛІКА-ДОМА.ORG

- **Чи згодні ви з думкою П. Куліша про відсутність поваги до мови через пародійний стиль?**

Ні, не згоден. Котляревський, використовуючи пародійний стиль, демонстрував багатство і виразність української мови. Це був засіб популяризації культури, а не зневаги до неї.

- **Поясніть, чому В. Шевчук вважає, що в поемі «система підтекстів і понадтекстів вражаюча».**

Котляревський заклав у текст численні підтексти: алегорії на політичну ситуацію, побутові деталі, алюзії на історичні події. Наприклад, образ троянців є узагальненням національного характеру українців.

«НАТАЛКА ПОЛТАВКА » Ідейно-тематичні домінанти

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 183)

- **Поясніть, чому Іван Карпенко-Карий назвав «Наталку Полтавку» «праматір'ю українського театру».**

Іван Карпенко-Карий назвав «Наталку Полтавку» «праматір'ю українського театру», бо вона стала першою п'єсою, написаною живою українською мовою, що зображувала реалістичні сцени з народного життя. Цей твір заклав основи національного театру, поєднавши гумор, лірику, побутові сцени та морально-етичні цінності. Він

MATEMATIKA.DOMA.ORG

також сприяв популяризації української культури.

- **Визначте жанр, тему та ідею п’єси.**

Жанр: соціально-побутова драма.
Тема: любов Наталки і Петра в умовах соціальних та моральних випробувань.
Ідея: утвердження цінностей щирості, вірності, справедливості та сили любові над соціальними бар’єрами.

- **Прочитайте епізод, у якому Петро, возний і Макогоненко розмовляють про театр. Поясніть, як І. Котляревський полемізує про призначення театру з О. Шаховським.**

У цьому епізоді Котляревський виступає проти погляду О. Шаховського, який вважав театр виключно розважальним. Він наголошує, що театр має не лише розважати, а й виховувати моральні цінності, викривати вади суспільства та формувати національну самосвідомість.

- **Визначте конфлікт драми та поясніть, як він вирішується у творі.**

Конфлікт драми: протистояння між особистими почуттями Наталки і Петра та суспільними умовами, які змушують Наталку погоджуватися на шлюб із возним.
Рішення конфлікту: Петро повертається, возний великодушно відступає, а Наталка і Петро одружуються, що демонструє перемогу щирості й любові над матеріальними інтересами.

MATEMATIKA-DOMA.ORG

- **Схарактеризуйте Наталку. У чому виявляється її духовна краса?**

Наталка – сильна, чесна, вірна своїм принципам дівчина. Вона працює, допомагаючи матері, і прагне щастя не лише для себе, а й для близьких. Її духовна краса проявляється у щирості почуттів, моральній чистоті та здатності до самопожертви заради інших.

- **Поясніть, як у п'єсі знайшла відображення «філософія серця» Г. Сковороди.**

Філософія Г. Сковороди, яка підкреслює важливість щирості, доброти та гармонії між внутрішнім світом і діями, відображена в п'єсі через образи Наталки і Петра. Вони діють відповідно до свого серця, не поступаючись щирістю почуттів, що приводить їх до щастя.

- **Схарактеризуйте образ возного. Чому автор змальовує його неоднозначно?**

Возний – освічений і заможний, але водночас комічний і егоїстичний персонаж. Його вчинки демонструють бажання домогтися свого за будь-яку ціну, проте в кінці він показує здатність до великодушності, відмовившись від Наталки. Автор змальовує його неоднозначно, щоб підкреслити складність людської натури.

- **Порівняйте образи Петра та Миколи. Наводьте цитати на підтвердження своїх висновків.**

Петро – вірний, щирий і жертовний. Він

МАТЕМАТИКА.DOMA.ORG

готовий відмовитися від щастя заради Наталки. Микола – веселий і товариський, є носієм народної мудрості. Петро більш серйозний: «Я любив її, як свою душу, більше себе любив…». Микола оптимістичний: «Живи, поки живеться, коли на те воля Божа!».

- **Чому Т. Шевченко у вірші «На вічну пам'ять Котляревському» назвав І. Котляревського батьком?**

Шевченко назвав Котляревського «батьком», бо він започаткував нову українську літературу, давши їй живу мову й народний дух. Його творчість заклала основи для розвитку літератури, на якій виховувались наступні покоління письменників, включаючи Шевченка.

ЗАСНОВНИК З ОСНОВИ: ГРИГОРІЙ КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 187)

1. **Розкажіть, які чинники впливали на формування світогляду Г. Квітки.**

Світогляд Григорія Квітки-Основ'яненка формувався під впливом кількох чинників:

- **Сімейне середовище.** Народився в родині дворян, де цінували українські традиції та культуру.
- **Освіта.** Отримав класичну освіту, що сформувала його естетичні й літературні уподобання.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

- **Вплив українського фольклору.** Його виховання було тісно пов’язане з народними традиціями, що згодом відобразилося в його творчості.
- **Громадська діяльність.** Під час служби та роботи в Харкові він активно взаємодіяв із освіченими людьми, зацікавленими у відродженні української культури.

2. **Прокоментуйте, у чому виявлялася активна культурно-громадська діяльність письменника.**
   Григорій Квітка був одним із засновників Харківського театру, сприяв постановці п’єс українською мовою. Він також брав участь у видавничій діяльності, зокрема, в створенні журналу «Украинский вестник». Активно підтримував благодійність, зокрема допомогу нужденним. Усе це було спрямоване на популяризацію української культури та літератури.
3. **Розкажіть про шлях Г. Квітки в українську літературу, назвіть кілька його україномовних творів.**
   Григорій Квітка розпочав свою літературну діяльність із творів російською мовою, але згодом усвідомив необхідність писати українською для розвитку національної культури. Він став одним із перших авторів, що підняли українську літературу до професійного рівня.
   Його україномовні твори: повісті «Маруся», «Козир-дівка», комедії «Сватання на Гончарівці», «Шельменко-денщик». Ці твори заклали основи жанру соціально-побутової прози в українській літературі.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

4. **У мережі Інтернет знайдіть і перегляньте документальні фільми про Григорія Квітку-Основ'яненка.**
Документальні фільми розповідають про маловідомі епізоди з життя письменника:

- Його прагнення зберегти українські культурні традиції в умовах русифікації.
- Як він на власному прикладі доводив, що література рідною мовою може бути цікавою та глибокою.
- Його листування з видатними діячами культури того часу, у якому він пропагував ідеї відродження української ідентичності.

Ідейно-тематичні домінанти

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 192)

1. **Прокоментуйте, як ви розумієте епіграф до теми.**
Епіграф до теми наголошує на важливості літератури як засобу збереження національної культури та цінностей. Г. Квітка-Основ'яненко своїм твором «Маруся» продемонстрував красу й глибину українського народу, його моральні й духовні ідеали.
2. **Чому Г. Квітку-Основ'яненка називають основоположником прози в новій українській літературі?**
Г. Квітка-Основ'яненко першим започаткував жанр реалістичної прози, написаної українською мовою. Його твори,

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

зокрема «Маруся», «Сватання на Гончарівці», заклали основи для подальшого розвитку національної літератури. Він зобразив життя, побут і моральні цінності українського народу, вивів народну мову на літературну арену.

3. **Розкажіть, яку мету поставив перед собою Г. Квітка-Основ'яненко, приступаючи до написання повісті «Маруся». Чому вона була актуальною?**
   Метою Квітки-Основ'яненка було показати світові багатство духовного світу українського народу, його традиції та побут. «Маруся» стала актуальною через бажання автора зберегти національну ідентичність у часи русифікації та популяризації української мови.
4. **Визначте тему, ідею і конфлікт повісті. Наскільки такий конфлікт був правдивий на той час?**
   Тема: кохання та моральні цінності селянського життя.
   Ідея: звеличення чистоти почуттів, духовності та народної моралі.
   Конфлікт: кохання Марусі й Василя проти суспільних умов і смертельної хвороби.
   Конфлікт був реалістичним, адже відображав соціальні й побутові труднощі того часу.
5. **Назвіть елементи сюжету повісті. У чому полягають композиційні особливості «Марусі»?**
   Елементи сюжету:

- Зав'язка: знайомство Марусі та Василя.
- Розвиток подій: їхнє кохання та перешкоди.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

- Кульмінація: смерть Марусі через хворобу.
- Розв’язка: Василь іде у ченці.

Композиційною особливістю є поєднання ліричних і етнографічних описів, що підкреслюють народний колорит.

6. **Знайдіть і прочитайте у творі етнографічні описи. Яка їхня роль у творі?**

Етнографічні описи (наприклад, обряди сватання, весілля, похорону) створюють глибокий національний колорит, зберігають традиції та занурюють читача в атмосферу українського села.

7. **Який художній напрям називають сентименталізмом? Назвіть ознаки сентименталізму в повісті.**

Сентименталізм – це художній напрям, що наголошує на емоціях і почуттях. У «Марусі» ознаками сентименталізму є ідеалізація героїв, зображення чистого й вірного кохання, акцент на внутрішніх переживаннях персонажів.

8. **Схарактеризуйте образи Марусі, Наума Дрота й Василя.**

- Маруся – ідеалізована дівчина, уособлення моральної чистоти й краси: «Любо глянути на Марусю: вона молода, рум'яна, як панська троянда».
- Наум Дрот – мудрий, справедливий, побожний батько, що дотримується народної моралі.
- Василь – щирий і відданий коханий, готовий на самопожертву: «Він був хлопець добрий, чесний і роботящий».

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

9. **На прикладах портретів героїв дослідіть особливості художнього стилю Г. Квітки-Основ'яненка.**
Квітка використовує деталізовані описи, щоб підкреслити індивідуальність кожного героя. Наприклад, портрет Марусі акцентує на її зовнішній красі та духовній чистоті, а портрет Наума – на його доброті та побожності. Опис зовнішності тісно пов'язаний із моральними рисами персонажів.
10. **Поясніть, у чому полягає прогресивне значення повісті «Маруся» для української літератури.**
«Маруся» відкрила нову епоху в українській літературі, ставши першою сентиментальною повістю, написаною українською мовою. Вона привернула увагу до краси й багатства української культури, заклала основи для подальшого розвитку національної літератури й викликала інтерес до народного життя.

ЛІТЕРАТУРА УКРАЇНСЬКОГО РОМАНТИЗМУ

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 202)

1. **Назвіть ознаки українського романтизму.**
Ознаки українського романтизму:

- Інтерес до народної творчості та фольклору.
- Ідеалізація природи, народного життя та історичного минулого.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

- Увага до внутрішнього світу людини, її емоцій і почуттів.
- Романтизація героїчного образу борця за свободу.
- Використання символів, метафоричність мови.

2. **Українські романтики вважали, що мова є виявом духовного життя народу. Назвіть два-три аргументи на доказ тези, що вони велику увагу приділяли розвитку національної мови.**

- Романтики збирали й записували народні пісні, легенди, казки, щоб зберегти автентичність мови.
- Вони писали твори рідною мовою, що сприяло її розвитку та популяризації.
- Активно використовували українську мову у своїй публіцистиці, підкреслюючи її унікальність і самобутність.

3. **Поясніть, чому у своїй творчості українські романтики активно розробляли мотив історичного минулого народу.**
Українські романтики прагнули пробудити національну свідомість, показуючи героїчні сторінки історії. Мотиви минулого слугували для романтиків джерелом натхнення, що дозволяло підкреслити зв’язок сучасності з традиціями й історичними цінностями.
4. **Розкажіть про діяльність харківської школи романтиків. Назвіть її представників.**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Харківська школа романтиків виникла в першій половині XIX століття. Її учасники збирали й популяризували фольклор, писали твори, насичені національно-патріотичними ідеями. Представники: Левко Боровиковський, Амвросій Метлинський, Микола Костомаров.

5. **Проаналізуйте, які мотиви були спільними для поетів-романтиків. Назвіть по одному твору Л. Боровиковського, Є. Гребінки, П. Гулака-Артемовського, В. Забіли, М. Костомарова, А. Метлинського, М. Петренка. Які мотиви в них звучать?**

- **Левко Боровиковський, «Маруся».** Мотиви кохання та трагічної долі.
- **Євген Гребінка, «Українська мелодія».** Мотив туги за рідним краєм.
- **Петро Гулак-Артемовський, «Пан та Собака».** Сатира на суспільну несправедливість.
- **Віктор Забіла, «Соловей».** Мотив самотності й страждання.
- **Микола Костомаров, «Співець».** Героїчне минуле, патріотизм.
- **Амвросій Метлинський, «Україно, моя люба».** Мотив любові до Батьківщини.
- **Михайло Петренко, «Дивлюсь я на небо».** Мотив філософських роздумів про долю.

6. **Розкажіть про діяльність на західноукраїнських землях «Руської трійці». Назвіть її представників.** «Руська трійця» – літературне угруповання, яке діяло у Львові в 1830-х роках. Її учасники збирали й публікували народні

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

пісні, писали твори, спрямовані на відродження національної культури. Представники: Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький.

7. **У чому полягала заслуга перед українською культурою членів «Руської трійці»?**
Вони видали альманах «Русалка Дністровая», який популяризував українську мову й фольклор у Західній Україні. Їхня діяльність сприяла пробудженню національної свідомості та культурного відродження.
8. **Стисло схарактеризуйте творчість М. Шашкевича.**
Маркіян Шашкевич – поет, публіцист, культурний діяч, автор творів «Веснівка», «Руська мова». У його творчості звучать мотиви любові до України, захоплення народною творчістю, заклики до національного відродження.
9. **Поясніть, у чому полягало значення творчості українських романтиків у 20–40-х роках XIX ст. для розвитку української мови та літератури.**
Українські романтики утвердили українську мову як повноцінну літературну. Вони зберегли й розвинули традиції народної творчості, піднесли українську літературу до європейського рівня, заклали основи для формування національної свідомості. Їхні твори стали джерелом натхнення для наступних поколінь.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

«...ІСТИННИЙ ЗНАВЕЦЬ СЕРЦЯ ЛЮДСЬКОГО...»: МИКОЛА ГОГОЛЬ

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 208)

1. **Розкажіть, які обставини в дитинстві вплинули на формування патріотичних почуттів М. Гоголя.**
На формування патріотичних почуттів Миколи Гоголя вплинули такі обставини:

- **Сімейне середовище.** Він народився в українській родині, яка плекала національні традиції. Батько, Василь Гоголь, був письменником і драматургом, що зацікавив сина літературою.
- **Рідний край.** Дитинство Гоголь провів у селі Василівка (нині Гоголеве), серед мальовничої української природи, яка глибоко закарбувалася в його пам'яті.
- **Народна культура.** Гоголь змалку чув українські пісні, казки, легенди, які згодом відобразив у своїх творах.

2. **Поясніть, як у збірці «Вечори на хуторі біля Диканьки» виявилися національні симпатії автора.**
У «Вечорах на хуторі біля Диканьки» Гоголь показав любов до України через:

- **Фольклор.** Автор активно використовує народні легенди, казки, звичаї, створюючи автентичний колорит.
- **Образи героїв.** Гоголь романтизує український народ, зображуючи його духовну красу, щирість і гумор.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

- **Природа.** В описах українського краєвиду звучить глибока любов до рідного краю.

3. **Чому М. Гоголь переходить у своїй творчості до російської тематики? Що для неї було характерним?**
Микола Гоголь переходить до російської тематики, оскільки переїзд до Петербурга й спілкування з російськими літераторами вплинули на його творчість. Він прагнув стати відомим у столичних колах і привернути увагу до загальнолюдських проблем.
Характерні риси російської тематики:

- **Сатира на суспільство.** Гоголь викриває бюрократію, моральну деградацію та соціальні вади (наприклад, у «Ревізорі»).
- **Філософські роздуми.** Твори Гоголя звертаються до питань добра і зла, сенсу життя (наприклад, «Шинель», «Мертві душі»).

4. **Розгляньте репродукцію портрета М. Гоголя, виконану сучасним українським митцем В. Слєпченком. Поясніть задум художника.**
У портреті В. Слєпченка Микола Гоголь зображений з елементами української символіки, що підкреслює його зв’язок із Батьківщиною. Автор наголошує на ролі Гоголя як мосту між українською та російською культурами. Портрет має яскраві акценти, які символізують емоційну глибину творчості Гоголя та його нерозривний

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

зв’язок із українською природою та фольклором.

«ТАРАС БУЛЬБА» Історія створення повісті

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 215-216)

1. **Розкажіть про історію створення повісті «Тарас Бульба». Визначте її жанрові особливості.**
   Повість «Тарас Бульба» була написана Миколою Гоголем у 1835 році та увійшла до збірки «Миргород». У 1842 році автор значно переробив текст, доповнивши його героїчними й патріотичними елементами. Жанрово це історико-героїчна повість, у якій поєднано риси пригодницького твору, епопеї та історичного роману.
2. **Яка історична основа твору? Який проміжок часу він охоплює?**
   Історична основа твору – боротьба українських козаків проти польської шляхти в XVI–XVII століттях. Хоча автор не вказує точних дат, події охоплюють кілька місяців, зосереджуючись на військових подвигах козаків.
3. **Визначте тему, ідею, конфлікт повісті. Як цей конфлікт розвивається?**
   Тема: боротьба козаків за свободу й захист православної віри.
   Ідея: утвердження героїзму, патріотизму та відданості батьківщині.
   Конфлікт: протистояння між козаками й польськими завойовниками, а також

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

внутрішній конфлікт між патріотичним обов'язком і особистими почуттями (в історії Андрія). Конфлікт розвивається через зраду Андрія, його загибель, героїзм Остапа та Тараса, завершуючись смертю Тараса, що стає символом жертовності заради ідеалів.

4. **Назвіть елементи сюжету «Тараса Бульби». Які особливості композиції твору?**
   Елементи сюжету:

- Зав'язка: повернення Остапа й Андрія додому.
- Розвиток дії: поїздка на Січ, війна з поляками.
- Кульмінація: зрада Андрія, його смерть від руки Тараса.
- Розв'язка: героїчна смерть Остапа та Тараса.
  Особливості композиції: епічний масштаб, фокус на головних героях і подіях, паралельний розвиток індивідуальних і масових сюжетних ліній.

5. **Порівняйте, як у І частині твору Остапа й Андрія зустрічають батько, а як мати. Який висновок ви можете зробити про стосунки в родині?**
   Батько зустрічає синів суворо, підкреслюючи необхідність їхньої мужності та відданості козацькому духу. Мати, навпаки, плаче, обіймає їх і висловлює ніжну любов. Це показує, що в родині цінуються як батьківська сила й дисципліна, так і материнська любов та емоційна підтримка.
6. **Чому опис степу посідає таке значне місце у творі? Чому Гоголь вводить його саме в**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

ІІ розділі?
Опис степу символізує безмежність і свободу, характерну для козацького духу. В ІІ розділі цей опис акцентує перехід від домашнього життя до суворого козацького побуту.

7. **Розкажіть, як М. Гоголь змальовує Запорозьку Січ. Яка поведінка на Січі Тарасових синів?**
Запорозька Січ змальована як центр свободи й рівності, місце, де панує військовий порядок і демократичні традиції: «Тут не було нікого, хто б мав більше чи менше прав, ніж інші». Остап швидко адаптується до козацького життя, проявляючи мужність і дисципліну, тоді як Андрій демонструє більшу чутливість і індивідуалізм.
8. **Порівняйте, як поводять себе в бою Остап й Андрій. Які риси характеру виявляються в цьому епізоді?**
Остап – хоробрий, рішучий, холоднокровний. У бою він виконує свій обов’язок без вагань. Андрій, хоча й сміливий, діє емоційно, піддається почуттям і, зрештою, зраджує через любов до польської панночки.
9. **Поясніть, чому Андрій зрадив своїх побратимів. Як ви оцінюєте його вчинок? Як на його місці повелися б ви?**
Андрій зрадив побратимів через сильну любов до польської дівчини, яка стала важливішою за його обов’язок. Його вчинок можна зрозуміти з людської точки зору, але він суперечить козацьким ідеалам. Я б

МЕНЕЛАЙКА-ДОМА.ORG

намагався знайти інший шлях, щоб уникнути конфлікту між обов'язком і почуттями.

10. **Розкажіть, у яких основних моментах сюжету ми бачимо Тараса Бульбу. Як розвивається його характер протягом повісті? У чому сила Тараса Бульби?**
Тарас Бульба з'являється в ключових моментах: повернення синів додому, похід на Січ, битва, смерть Остапа, власна смерть. Його характер змінюється від суворого й безкомпромісного батька до трагічного героя, що втратив обох синів, але залишився вірним своїм ідеалам. Сила Тараса – у незламній вірі в свободу й козацькі цінності.

11. **Знайдіть у тексті цитати, які виявляють, як ставиться до Тараса Бульби оповідач повісті.**
Оповідач ставиться до Тараса із захопленням, підкреслюючи його героїзм і патріотизм: «Був він створений для війни, як орел для польотів».

12. **Доберіть епізоди, у яких у повісті втілюється тема масового героїзму й високого патріотичного почуття.**
Епізоди: героїчна оборона козаками міста від поляків, бій, у якому Остап проявляє мужність, смерть Тараса, який залишається вірним ідеалам.

13. **Як ви думаєте, чому перед стратою Остап звертається до свого батька?**
Остап звертається до батька, щоб отримати підтримку в останні хвилини життя. Це прояв його синівської любові й віри в те, що батько завжди буде поруч, навіть у найважчий момент.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 220)

1. **Прокоментуйте слова Івана Дзюби: «…поява Шевченкового «Кобзаря» змінила обличчя української поезії, утвердивши її високу самоцінність у найпереконливіший спосіб: фактом творчості надзвичайно обдарованого поета».**
   Іван Дзюба підкреслює, що «Кобзар» став переломним моментом в історії української літератури. Шевченко підніс українську поезію на новий рівень, показавши, що вона може бути потужним засобом вираження ідеалів, страждань і боротьби народу. Його твори утвердили українську мову як повноцінний літературний інструмент, здатний передавати глибокі філософські й соціальні ідеї.
2. **Розкажіть, яким був поетичний дебют Т. Шевченка.**
   Поетичний дебют Тараса Шевченка відбувся у 1840 році, коли вийшла друком його перша збірка «Кобзар». До неї увійшли такі твори, як «Думи мої, думи мої…», «Перебендя», «Катерина» та «Тополя». Дебют Шевченка відразу здобув визнання, оскільки його поезія була новаторською і глибоко національною, показуючи страждання і силу українського народу.
3. **Поясніть, чому девізом поетового життя стали слова з поезії «О думи мої! О славо злая...»: «Караюсь, мучуся… але не**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

каюсь!..».

Ці слова відображають життєву позицію Шевченка, який, попри переслідування, заслання і страждання, залишався вірним своїм переконанням. Він не зрікся боротьби за правду, свободу і національну гідність, навіть ціною власного спокою. Цей девіз підкреслює його силу духу і самопожертву заради ідеалів.

4. **Прочитайте поезію Т. Шевченка «Поставлю хату і кімнату…». Про яку мрію в ній ідеться? Як вона характеризує поета?**

У цій поезії Шевченко мріє про спокійне і щасливе життя на рідній землі, серед своїх близьких. Він прагне гармонії, домашнього затишку і любові, що є універсальними людськими цінностями. Ця мрія показує його як людину з глибокою прив'язаністю до батьківщини та сімейних цінностей.

5. **Поясніть слова Івана Франка про Тараса Шевченка: «…він був сином мужика – і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком – і став велетнем в царстві людської культури… Доля переслідувала його в житті, скільки лиш могла, та вона не зуміла перетворити золото його душі у ржу… Найкращий та найцінніший скарб доля дала йому лише по смерті – невмирущу славу і все розквітаючу радість, яку в мільйонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори».**

Іван Франко відзначає надзвичайний шлях Шевченка: від кріпака до геніального поета,

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

символу національного відродження. Попри важкі життєві обставини, Шевченко залишався морально чистою і духовно багатою людиною. Його творчість стала невмирущим спадком, який надихає мільйони людей навіть після його смерті. Франко підкреслює, що Шевченко досяг духовної величі, яка залишиться в історії назавжди.

«ДО ОСНОВ'ЯНЕНКА»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 226)

- **Проаналізуйте жанрові особливості послання. Для ілюстрації використайте твір Т. Шевченка «До Основ'яненка». Поміркуйте, чому цей жанр належить до ліричних.**

Послання – це жанр, який передбачає звернення автора до конкретної особи, групи людей чи народу. У посланні «До Основ'яненка» Тарас Шевченко звертається до письменника Григорія Квітки-Основ'яненка, використовуючи зворушливу, емоційну мову, що є характерною для лірики. Жанрові особливості послання: наявність адресата, суб'єктивність, що виражає почуття та думки автора, емоційність і патетичність викладу. Шевченко використовує цей жанр, щоб звернутися до Основ'яненка з проханням писати про історію України, прославляти її

МАТЕМАТИКА.DOMA.ORG

героїчне минуле та народ. Послання є ліричним, бо воно передає особисті емоції, заклик до дії й щире почуття любові до рідного краю.

- **Визначте основні мотиви послання. З якою метою поет прагне писати про історію України?**

Основні мотиви послання «До Основ'яненка»: національна свідомість (Шевченко закликає пам'ятати героїчне минуле України), прославлення героїв (він оспівує козацьку звитягу, вірність і свободу), заклик до творчості (поет спонукає Основ'яненка писати про український народ і його славну історію). Метою Шевченка є пробудження національної свідомості через мистецтво та літературу. Він прагне показати українцям велич їхнього народу, надихнути їх на боротьбу за свободу й утвердити ідеали любові до рідної землі.

- **До кого Т. Шевченко звертається «мій голубе», «батьку», «орле сизий»? Чому?**

«Мій голубе» – це звернення до Основ'яненка, що підкреслює довірливий, дружній тон. Шевченко висловлює пошану й тепло до свого адресата. «Батьку» – це шанобливе звернення до Григорія Квітки-Основ'яненка як до старшого, досвідченого письменника, який уже здобув авторитет у літературі. «Орле сизий» – символічне звернення до українського народу або діячів, здатних піднятися над проблемами й вести за собою інших. Такі звертання підкреслюють щирість і емоційність

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Шевченка, його віру в силу слова й героїчний потенціал української літератури.

«СОН» («У ВСЯКОГО СВОЯ ДОЛЯ...»)

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 231-232)

1. **Визначте тематику поеми Т. Шевченка «Сон» («У всякого своя доля…»).**
Тематика поеми: викриття соціальної несправедливості, деспотизму імперської влади, кріпацтва та національного поневолення. Шевченко висміює царизм, бюрократичну систему, панське свавілля, а також змальовує страждання простого народу.
2. **Схарактеризуйте «царя волі» з твору Т. Шевченка «Сон» («У всякого своя доля…»).**
«Цар волі» у творі – це символ свободи, протиставлення гнобленню й тиранії. У ньому Шевченко бачить образ незалежного і гордого козака, який живе за законами природи й моральності. Це ідеал, протиставлений реальній постаті царя, якого автор змальовує як тупого й жорстокого тирана.
3. **Поясніть, як ви розумієте картину «генерального мордобитія». Яке її значення у творі?**
«Генеральне мордобитіє» – це алегорична сцена, де бюрократія та вищі верстви суспільства борються між собою за владу та багатство. Ця картина іронічно висміює

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

корупцію, розбещеність і безглуздість імперської системи. Значення: підкреслення абсурдності й аморальності державного устрою.

4. **Поміркуйте, чому у творі Т. Шевченка «Сон» («У всякого своя доля…») цар – або «медвідь», лютий і тупий, або «кошеня», нікчемне й пусте.**
   Шевченко змальовує царя через образи «медведя» і «кошеняти», щоб підкреслити його двоїсту сутність: він жорстокий і бездумний у своїх рішеннях («медвідь»), але водночас слабкий і нікчемний як правитель («кошеня»). Ці метафори показують недолугий характер абсолютної монархії.
5. **Проаналізуйте композицію поеми Т. Шевченка «Сон» («У всякого своя доля…»). Зі скількох картин складається цей твір? Яка роль ліричних відступів у ньому?**
   Композиція поеми складається з трьох основних картин: Україна (страждання народу під кріпацтвом), Сибір (місце заслання і каторги) та Петербург (центр деспотизму). Ліричні відступи підсилюють емоційність твору, висловлюють особисті переживання автора й коментують суспільні реалії.
6. **Кого поет називає «братією» й чому?**
   «Братія» – це представники панства, які зраджують національні інтереси заради особистого збагачення та зручностей у службі імперії. Шевченко називає їх іронічно, підкреслюючи їхню аморальність і віддаленість від народу.

МЕНАТКА-ДОМА.ORG

7. **Знайдіть у тексті й випишіть у зошит приклади сюжетних, композиційних та образних контрастів у поемі (наприклад, панство – кріпаки, Петербург – Сибір тощо). Яке їхнє значення у творі?**
Приклади контрастів:

- Панство – кріпаки: демонстрація соціальної нерівності.
- Петербург – Сибір: Петербург як символ величі й деспотизму, Сибір як місце покарання й страждань.
- Україна – Росія: Україна символізує природу й гармонію, Росія – жорстокість і деспотизм.

Ці контрасти підсилюють антагонізм між народом і владою, правдою та брехнею.

8. **Поясніть роль умовного засобу сну в однойменній поемі Тараса Шевченка.**
Сон дозволяє автору відобразити події та явища в алегоричній формі, уникнувши прямого звинувачення. Він створює можливість поєднувати реальність і фантазію, різко контрастуючи між ідеалом і дійсністю. Сон також надає поемі динамічності й багатоплановості.
9. **Доведіть прикладами з тексту сатиричну спрямованість поеми Тараса Шевченка.**
Сатирична спрямованість проявляється у висміюванні царя: «медвідь» і «кошеня» вказують на його недолугість і аморальність. Картина «генерального мордобитія» глузує з бюрократів, що діють лише заради власного зиску. Сцени з панами та їхнім ставленням до кріпаків показують цинізм і жорстокість верхівки суспільства.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

«КАВКАЗ»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 236)

1. **Випишіть крилаті вислови з поеми «Кавказ». Поясніть їх зміст.**

- **«Борітеся – поборете!»**
  Цей заклик до боротьби є одним із найвідоміших рядків Шевченка, що підкреслює віру в перемогу справедливості та свободи над гнобленням.
- **«Од молдаванина до фіна на всіх язиках все мовчить, бо благоденствує!»**
  Цей вислів саркастично натякає на «благоденство» народів під царським гнітом, де мовчання – наслідок страху й репресій.
- **«Кати знущаються над нами, а правда наша п’яна спить!»**
  Шевченко говорить про байдужість і пасивність у боротьбі за правду, що дозволяє гнобителям безкарно чинити злочини.

2. **Прокоментуйте рядки з поеми «Кавказ»:**
   Слава! Слава! Хортам, і гончим, і псарям,
   Слава! І нашим батюшкам-царям Слава!
   У чому полягає їхній убивчий сарказм?
   Ці рядки є прикладом гіркого сарказму. Шевченко іронічно звеличує імперську владу та її служників, порівнюючи їх із хортами, гончими й псарями, які ганяють і знищують тих, кого мають контролювати. Це критика царизму, який будував «славу» на насильстві й крові.
3. **Проаналізуйте зміст звертання Т. Шевченка до горців, до Бога.**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Шевченко звертається до горців із підтримкою, співчуваючи їхній боротьбі проти імперської агресії. Він закликає їх до стійкості й героїзму, адже вони є символом опору. Звернення до Бога – це крик душі поета, який просить вищу силу втрутитися в несправедливий порядок речей, закликаючи до справедливості.

4. **Як ви розумієте такі рядки з поеми: І од глибокої тюрми Та до високого престола – Усі ми в золоті та голі.**
   Шевченко показує іронію суспільного становища: у державі, де всі «в золоті» (мається на увазі багатство правлячих верств і зовнішній блиск), люди залишаються «голими» – безправними й злиденними. Цей контраст підкреслює соціальну несправедливість і моральну деградацію системи.
5. **У чому полягає особливість сюжету й композиції поеми?**
   Особливість сюжету поеми «Кавказ» полягає в її відсутності традиційного фабульного розвитку. Поема – це скоріше гнівний монолог, який поєднує елементи епічного, ліричного й сатиричного жанрів. Композиція динамічна, складається з трьох частин:

- опис боротьби горців,
- викриття імперської політики,
- заклик до правди й свободи.

Також важливу роль відіграють повтори й саркастичні звертання, що надають твору емоційної насиченості.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

«І МЕРТВИМ, І ЖИВИМ, І НЕНАРОЖДЕННИМ...»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 239)

1. **Поясніть, чому Т. Шевченко в посланні «І мертвим, і живим, і ненародженним…» називає ліричного героя «окаянним».**
Тарас Шевченко називає ліричного героя «окаянним», бо той є символом совісті й каяття за байдужість, зраду національних ідеалів та егоїзм. Він докоряє українській інтелігенції, яка, на його думку, нехтує народними інтересами, зраджує пам'ять предків і не діє в інтересах нації. Це самокритичний образ, який відображає моральні муки людей, що не виконують свого обов'язку перед Батьківщиною.
2. **Як ви розумієте ці слова з послання? В своїй хаті своя й правда, І сила, і воля.**
Ці слова виражають думку про необхідність національної самостійності й незалежності. Шевченко закликає українців не шукати правди чи свободи в чужих землях чи політичних системах, а розвивати власну культуру, історію та національну ідентичність у своїй рідній хаті.
3. **Схарактеризуйте погляди Т. Шевченка на історію України та її сутність, ураховуючи текст твору.**
Шевченко трактує історію України як джерело натхнення та моральних уроків. Він закликає не лише пишатися героїчним минулим, а й усвідомлювати помилки, що привели до національного занепаду. Поет

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

виступає за єдність народу, відродження національної свідомості та боротьбу за справедливість. Він засуджує сліпе поклоніння іноземним впливам і наголошує, що справжнє відродження України можливе лише через повернення до народних цінностей.

4. **Випишіть з послання слова, які стали крилатими, поясніть їх зміст.**

- **«Учітеся, брати мої, думайте, читайте…»** Заклик до освіти, саморозвитку та пробудження національної свідомості.
- **«Кохайтеся, чорнобриві, та не з москалями.»** Попередження про небезпеку асиміляції та втрати національної ідентичності.
- **«В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля.»** Ідея самостійності, незалежності й побудови власного майбутнього.

5. **На каналі YouTube знайдіть і прослухайте шевченківські вірші у виконанні народного артиста України Федора Стригуна. Що у прочитанні поезій майстром вас вразило найбільше? Що змусило замислитися?**
Прослуховування віршів у виконанні Федора Стригуна вражає емоційністю, глибиною почуттів і майстерністю передавання настрою поета. Найбільше вражає здатність артиста занурити слухача в атмосферу Шевченкової поезії, підкреслити драматизм і патріотичний пафос. Його інтонація змушує замислитися над актуальністю Шевченкових ідей, закликом до боротьби за

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

справедливість і національну гідність, а також над тим, як ці проблеми стосуються сучасності.

Тема жіночої долі у творчості Тараса Шевченка

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 245)

1. **Як ви оцінюєте вчинки та дії Катерини?**
Катерина є жертвою обставин і власної довірливості. Її кохання було щирим, але нерозважливим, що призвело до трагічних наслідків. Її рішучість взяти відповідальність за дитину та спроба знайти батька дитини свідчать про її силу духу. Водночас її вчинки викликають співчуття, адже вона діяла керуючись почуттями, а не раціональністю.
2. **Чому Т. Шевченко надзвичайно стисло говорить про історію стосунків Катерини й офіцера?**
Шевченко стисло згадує ці стосунки, бо акцентує увагу не на самій історії кохання, а на її наслідках. Ця лаконічність підкреслює трагедію Катерини, яка стала жертвою обману, та засудження аморальної поведінки офіцера.
3. **Випишіть у зошит деталі портрета Катерини. Чим він нагадує народні українські пісні? Чому?**
Катерина описана як вродлива, ніжна, зображена з акцентом на її красу: «Молода, вродлива, як маківка». Її портрет нагадує

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

народні пісні, де дівчина постає уособленням ідеалу краси й чистоти, що робить образ Катерини близьким до народних уявлень.

4. **Чи можна вважати, що на сторінках твору Т. Шевченка «Катерина» вирують по-справжньому шекспірівські пристрасті? Доведіть це цитатами з тексту.**
Так, у творі відчутні шекспірівські пристрасті: глибоке кохання, зрада, соціальна несправедливість і трагічний фінал. Наприклад:

- «Кохайтеся, чорнобриві, та не з москалями...» – заклик до розважливості.
- «Катрусенька ходить полем з немовлям...» – символ трагедії й самотності.

5. **Визначте роль пейзажу у творі.**
Пейзаж підсилює емоційний тон твору. Наприклад, опис зимового поля, де блукає Катерина, символізує її внутрішній стан: холод, відчай і самотність. Природа стає мовчазним свідком її трагедії.
6. **Проаналізуйте композицію поеми Т. Шевченка «Катерина».**
Композиція складається з:

- Зав’язки: попередження дівчат про небезпеку кохання з «москалями».
- Основної частини: трагедія Катерини, її вигнання з дому, поневіряння.
- Кульмінації: зустріч Катерини з офіцером.
- Розв’язки: самогубство Катерини.

7. **Яку функцію виконують у поемі ліричні відступи?**

ЛІТЕРАТУРА.DOMA.ORG

Ліричні відступи виражають авторські емоції, загострюють моральну проблему й дають урок читачам. Наприклад, заклик «Кохайтеся, чорнобриві...» підкреслює важливість розважливості у виборі коханого.

8. **Чому на початку поеми «Катерина» Т. Шевченко називає звабника дівчини «москаликом»?**
Термін «москалик» використовується, щоб підкреслити національну і соціальну віддаленість офіцера від українського народу. Це слово має негативний відтінок, висловлюючи осуд за його зраду й безвідповідальність.

9. **Чи погоджуєтеся ви із твердженням Григорія Клочека про негативний смисл слова «москаль» у поемі?**
Так, слово «москаль» у поемі має негативний смисл, що підкреслює критику Шевченка не всього російського народу, а імперської системи та моральної деградації окремих представників.

10. **Прокоментуйте думку Івана Дзюби про поему «Катерина» як про твір, у якому зображено трагічні наслідки втручання морально-руйнівної сили в традиційне селянське родинне життя.**
Шевченко у «Катерині» показує, як зовнішнє втручання (офіцер-москаль) руйнує гармонію традиційного сільського життя. Катерина, яка порушила моральний кодекс громади, стає вигнанкою. Таким чином, твір попереджає про небезпеку асиміляції та втрати національних цінностей.

МЕТЕЛИКА-ДОМА.ORG

11. **Змоделюйте ситуацію, враховуючи зміст поеми. Якою би була реакція села, коли б спокусником Катерини став хтось із місцевих парубків? Про що це говорить?**
Якби спокусником став місцевий парубок, громада, ймовірно, засудила б їхній вчинок, але могла би спробувати вирішити ситуацію через шлюб. Це свідчить про те, що проблема Катерини була не лише в аморальності, але й у сприйнятті чужинця як загрози національній і соціальній гармонії.
12. **Прочитайте і прокоментуйте рядки з поезії Леоніда Кисельова «Катерина»:**
Доки буде жити Україна
В теплім хлібі, в барвних снах дітей –
Йтиме білим полем Катерина
З немовлям, притнутим до грудей.
Ці рядки підкреслюють символічність образу Катерини як уособлення трагедії української жінки. Її доля стає нагадуванням про моральні уроки минулого, які залишаються актуальними, поки існує Україна й її народна пам’ять.

«НАЙМИЧКА»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 250)

1. **Чому в поемі «Наймичка» Т. Шевченко не розповідає про минуле героїні, її спокусника?**
Шевченко свідомо не розкриває подробиць минулого Ганни й спокусника, щоб

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

зосередити увагу на її внутрішньому світі, материнській жертовності та стражданні. Ганна стає узагальненим образом жінки, яка постраждала, але змогла жити заради дитини, не прив'язуючи її до свого болю.

2. **Чи погоджуєтеся ви з твердженням, що образ матері в поемі Т. Шевченка «Наймичка» не тільки трагічний, як у «Катерині», а й величний?**
Так, погоджуюсь. Образ Ганни є величним через її жертовність і силу духу. Вона зберігає таємницю материнства заради щастя сина, виконує обов’язки наймички, виявляючи глибоку любов і безкорисливість. Її вчинки підносять її образ над буденністю.
3. **Доведіть цитатами з тексту поеми Т. Шевченка «Наймичка», що становище Ганни як матері на хуторі нестерпне.**

- «Тяжко, тяжко серденькові, / Як свої зневажать!»
- «Сидить вона під хатою, / А сльози, як з відра...»

Ці рядки підкреслюють душевний біль Ганни, яка змушена приховувати материнське почуття, залишаючись осторонь щастя сина.

4. **Чому Ганна лише перед смертю зізналася синові, що вона його мати?**
Ганна зізнається перед смертю, щоб не зруйнувати його життя й ставлення до прийомних батьків. Вона хотіла, щоб син виріс у любові, без почуття сорому чи осуду через її минуле.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

5. **Поміркуйте, чи можна змальований на хуторі світ вважати ідилією. Доведіть свою думку, спираючись на текст твору.**
Світ хутора можна частково вважати ідилічним: він зображений як гармонійне місце, де дитина росте в любові. Однак ідилія порушується стражданнями Ганни, яка живе з прихованим болем: «І день і ніч вона робила / Неначе панщина страшна...»
6. **Якими епізодами й художніми засобами поема Т. Шевченка «Наймичка» близька до народної пісні та казки?**

- Епізодами: Ганна приносить дитину до чужої хати, її служіння як наймички.
- Засобами: мелодійність вірша, використання народної символіки («нічка темная», «сльози гіркі»), звернення до традиційних мотивів жертовності та любові матері.

7. **Як мотив материнства художньо втілено Т. Шевченком у поезії «На панщині пшеницю жала…»?**
Мотив материнства показано через зображення селянки, яка навіть у тяжкій праці мріє про майбутнє своєї дитини. Це виявляється у її думках: «А мати спить, нахилившись, / На дрібні колоски...» Її материнська любов надає їй сили навіть у найтяжчих умовах.
8. **З'ясуйте роль контрасту в поезії «На панщині пшеницю жала…».**
Контраст у поезії полягає між тяжкою реальністю життя матері («пшеницю жала») і її мріями про щасливе майбутнє дитини. Це підкреслює героїзм селянської жінки, яка

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

здатна мріяти про краще навіть у найгірших умовах.

ОСОБИСТІСНА ЛІРИКА ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (1847–1861)

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 13)

- **Чому у вірші «І виріс я на чужині…» відвідини рідного села Т. Шевченко назвав «лихою годиною»?**

Шевченко називає ці відвідини «лихою годиною», бо повернення до рідного села було для нього болючим: місця дитинства, які асоціювалися з теплом і затишком, тепер нагадували про втрату близьких, гнітючу реальність кріпацького життя. Це розчарування викликає глибоку тугу й смуток.

- **Як ставиться поет до покірності кріпаків?**

Поет засуджує покірність кріпаків, бачачи в ній одну з причин їхнього гноблення. Він вважає, що мовчання і покора лише сприяють утвердженню несправедливості. Його позиція – заклик до пробудження національної та соціальної свідомості.

- **Поясніть вираз «чорніше чорної землі блукають люди».**

Цей вираз символізує глибоке моральне й соціальне приниження, страждання та злиденність кріпаків. «Чорніше чорної

МАТЕМАТІКА-ДОМА.ORG

землі» – це метафора, яка підкреслює безпросвітність їхнього життя та гнітючу тяжкість умов.

- **Які настрої ліричного героя відтворені у вірші «Самому чудно. А де ж дітись?...»**

Ліричний герой перебуває у стані внутрішньої розгубленості й сумніву. Він відчуває самотність, відчуження, але водночас намагається знайти своє місце у світі. Настрої вірша – сум, невпевненість і пошук сенсу.

- **Яку художню функцію виконують запитання у вірші «Самому чудно. А де ж дітись?...»**

Запитання передають внутрішній діалог ліричного героя, його вагання та рефлексії. Вони підсилюють емоційну напругу, показують душевний неспокій і пошук відповіді на складні життєві питання.

- **Дослідники називають вірш «Росли укупочці, зросли…» ліричним щоденником, пройнятим тугою за сімейним затишком. Чи згодні ви із цією думкою?**

Так, згоден. Вірш виражає ностальгію за теплом родинного кола, яке залишилося в минулому. Автор описує дитинство, сповнене любові й гармонії, що контрастує з його самотністю в теперішньому. Це справжній ліричний щоденник, що передає інтимні переживання поета.

- **Проаналізуйте роль дієслів у розкритті авторського задуму (вірш «Росли**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

укупочці, зросли…»).
Дієслова у вірші («росли», «зросли», «блукає», «співає») створюють динаміку, що відображає плин життя. Вони підкреслюють контраст між гармонійним минулим і трагічним теперішнім, розкриваючи ідею незворотності часу.

- **Прокоментуйте думку І. Дзюби про триптих «Доля», «Муза», «Слава»: «У них – немовби вербальний автопортрет поета. Тут є внутрішній психологічний зв'язок із раннім "Заповітом". Але це вже не заклик до нащадків. Це розмова із собою і з посланцями вічності».**

Дзюба влучно характеризує триптих як автопортрет Шевченка. У «Долі», «Музі» та «Славі» він осмислює свій життєвий шлях, творчість і місце у вічності. Ці вірші є глибоко інтимними, рефлексійними, де поет не стільки звертається до інших, скільки говорить із собою та символами свого духовного світу. Зв'язок із «Заповітом» полягає в ідеї значення творчості, але триптих більше зосереджений на внутрішньому монолозі.

«МАРІЯ»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 260)

1. **Схарактеризуйте тематику й проблематику поеми Т. Шевченка «Марія».**

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

Тематика поеми охоплює священну християнську історію, особливо акцентуючи увагу на образі Богородиці як символу материнства, жертовності та духовного оновлення.
Проблематика:

- Велич материнської любові й жертовності.
- Соціальна несправедливість і гноблення.
- Моральне падіння людства.
- Пошуки духовного очищення й віри.

2. **У чому виявляється велич і трагізм образу Марії?**
   Велич Марії проявляється в її безмежній любові, вірі та готовності до самопожертви заради свого сина та всього людства. Трагізм її образу полягає в тому, що вона зазнала страшних страждань, бачачи муки свого сина, однак залишилася вірною ідеалам добра й віри.
3. **Прочитайте й поясніть такі рядки з поеми:**
   …а Ти,
   Мов золото в тому горнилі,
   В людській душі возобновилась,
   В душі невольничій малій,
   В душі скорбящей і убогій.
   Ці рядки символізують духовне очищення й відновлення віри через образ Марії. Її любов і страждання мають силу оновити навіть найбіднішу й найгнобленішу душу, як золото, що очищується у вогні. Цей процес очищення підкреслює духовну велич Марії, яка є символом надії й порятунку для поневолених.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

4. **Чи можна вбачати в поемі апофеоз материнства?**
   Так, у поемі «Марія» справді втілено апофеоз материнства. Богородиця представлена як ідеал матері, яка любить безмежно, страждає заради свого сина та всієї людської спільноти, жертвуючи власним щастям і спокоєм. Цей образ возвеличує материнство як найвище проявлення людської любові й самопожертви.
5. **Поясніть, як ви розумієте такі рядки з поеми:**
   Не вас мені, сердешних, жаль,
   Сліпі і малиє душою,
   А тих, що бачать над собою
   Сокиру, молот і кують
   Кайдани новиє…
   Ці рядки висловлюють співчуття не до тих, хто перебуває в темряві невігластва, а до тих, хто усвідомлює свою неволю, але все одно покірно підкорюється гнобителям. Це засудження пасивності та байдужості людей, які замість боротьби з несправедливістю продовжують створювати й посилювати систему гноблення.
6. **Простежте, як Т. Шевченко, відштовхуючись від ідеалів і традицій свого хліборобського народу, осмислює священну християнську історію в поемі «Марія».**
   Шевченко використовує образи, знайомі українському народові, аби переосмислити християнську історію. Богородиця стає уособленням звичайної матері-селянки, яка

МЕТАЛІКА-ДОМА.ORG

через свою любов і жертовність є близькою кожному. Християнська історія в «Марії» наповнюється народними мотивами:

- Віра як засіб збереження духовного життя.
- Материнська любов як основа моральності.
- Трагедія людської долі, висловлена через знайомі народові символи страждань і надії. Шевченко переносить священну історію на рівень реальних страждань селян, що робить її більш зрозумілою й актуальною для сучасників.

Біблія в житті Тараса Шевченка

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 267)

1. **Яку роль відіграла Біблія в житті й творчості Т. Шевченка?**
Біблія відіграла центральну роль у формуванні духовного й морального світу Шевченка. Вона надихнула його на осмислення людської природи, боротьбу добра і зла, а також ідеали правди та справедливості. Біблійні мотиви, образи та цитати часто з'являються в його творах, як-от у поемах «Марія» та «Ісаія. Глава 35». Для Шевченка Біблія була не лише релігійним текстом, а й джерелом моральних принципів і натхнення до боротьби за права пригноблених.
2. **Які Господні дива побачать «люде темнії, незрячі» (вірш Т. Шевченка «Ісаія. Глава 35»)? Що стане причиною такого щастя**

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

для людей у майбутньому?
«Люде темнії, незрячі» побачать повернення справедливості, зникнення зла та встановлення гармонії у світі. Причиною такого щастя стане божественне втручання, яке принесе очищення людства, духовне прозріння й мир. Ці події описуються через образи розквітлої пустелі, звільнення від страждань і радість народу.

3. **Яка спільна думка об'єднує поезії Т. Шевченка «На панщині пшеницю жала…» та «Ісаія. Глава 35»?**
Обидві поезії об'єднує думка про надію на краще майбутнє та духовне прозріння. У «На панщині пшеницю жала…» ця надія символізується мріями матері про щасливе життя дитини. У «Ісаії. Глава 35» – це віра в божественне втручання, яке звільнить людство від неволі й зла.
4. **З'ясуйте роль архаїзмів у поезії «Ісаія. Глава 35».**
Архаїзми додають тексту урочистості й біблійного стилю, створюють зв'язок із традиціями священного письма. Вони допомагають передати ідею вічності й універсальності духовних істин, які проголошує автор.
5. **Які деталі творять український колорит у поезії «Ісаія. Глава 35»?**
Український колорит у творі створюють образи, знайомі з народного життя: простота та щирість висловів, символи природи (пустеля, вода), які набувають значення оновлення й родючості, а також опис надії на зміни, зрозумілої українському селянству.

МЕГАМАТИКА-ДОМА.ORG

6. **У чому полягає загальнолюдський зміст поезії «Злоначинаючих спини…»?**
Поезія «Злоначинаючих спини…» засуджує зло, корупцію, несправедливість і гноблення. Загальнолюдський зміст полягає в утвердженні ідеалів правди, добра та справедливості, які є основою гармонійного суспільства.
7. **Знайдіть у поезії «Злоначинаючих спини…» асонанси й алітерації. Яка їх роль у розкритті авторського задуму?**
Приклади:

- Алітерація: повтори звуків «с», «з» («Злоначинаючих спини…») підкреслюють гостроту й різкість засудження зла.
- Асонанс: повтор голосних («о», «а») створює мелодійність, підсилюючи емоційність викриття несправедливості.

Ці звукові засоби додають тексту виразності й підсилюють емоційний вплив, роблячи критику зла більш переконливою.

Світова велич Тараса Шевченка

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 13)

- **Прокоментуйте слова Івана Дзюби про Т. Шевченка: «Давши людству краще з українського, він в той же час дав українському краще з вселюдського – в самому рівні і якості своєї думки, свого слова».**

Ці слова підкреслюють універсальність

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

творчості Тараса Шевченка. Він не лише показав світові унікальність української культури, мови та традицій, а й підніс ці цінності до рівня загальнолюдських. У своїх творах Шевченко торкається тем, які є важливими для всіх епох і народів: боротьба за свободу, справедливість, людську гідність. Його слово вирізняється глибокою емоційністю й філософським змістом, що робить його значущим у контексті світової літератури.

- **Чому ім'я Шевченка стоїть в одному ряду з іменами Гейне, Байрона, Петефі, Міцкевича, Пушкіна?**

Шевченка порівнюють із цими видатними поетами, оскільки він, як і вони, висловлював ідеї свободи, справедливості та гуманізму. У творчості Гейне, Байрона, Петефі, Міцкевича й Пушкіна національні мотиви гармонійно поєднуються з універсальними цінностями, як і в «Кобзарі» Шевченка. Всі ці поети були духовними лідерами своїх народів і стали символами боротьби за незалежність, а їхні твори – джерелами натхнення для наступних поколінь.

- **Поясніть думку Вадима Скуратівського: «…саме з Шевченка… розпочинається довгий і драматичний процес планетарної демократизації світової літератури… "Кобзар" – один із перших взірців такого по-справжньому олюдненого мистецтва».**

Ця думка наголошує, що Шевченко вивів

MATEMA.DOMA.ORG

літературу на новий рівень, зробивши її близькою до простого народу. У «Кобзарі» голос пригноблених селян звучить так само вагомо, як раніше звучали голоси правителів і героїв. Це «олюднення мистецтва» полягає в увазі до повсякденних страждань, радощів і почуттів звичайних людей. Завдяки цьому Шевченко започаткував демократизацію літератури, яка стала більш доступною й актуальною для всіх верств суспільства.

- **Оригінальний пам'ятник Шевченку споруджено в Римі. Поет постав в образі римського патриція. Як ви поясните такий задум італійського скульптора Уго Мацеї?**

Образ римського патриція символізує велич і мудрість Шевченка, підкреслює його статус як культурного і духовного лідера. У римському контексті цей образ має зв'язок із ідеалами справедливості, демократії та гуманізму, які були притаманні Стародавньому Риму й близькі самому Шевченкові. Таким чином, італійський скульптор увиразнив ідею універсальності Шевченка, який перевершує національні кордони й стає частиною світового культурного спадку.

РАТАЙ НА НИВІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ: ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ

(ст. 284)

МАТЕМАТИКА.DOMA.ORG

1. **Схарактеризуйте світогляд П. Куліша.**
Світогляд Пантелеймона Куліша поєднував елементи романтизму, національного патріотизму та просвітництва. Він вірив у важливість розвитку української культури, мови та освіти. Письменник сповідував ідеї прогресу, самовдосконалення, моральності та критично ставився до радикальних методів боротьби, виступаючи за поступові реформи. Його світогляд визначався поєднанням любові до України й прагненням досягти європейських стандартів культури та освіти.
2. **Розкажіть, у яких конкретних учинках і діях виявилась надлюдська працездатність і патріотизм письменника.**

- **Літературна праця.** П. Куліш створив перший український історичний роман «Чорна рада», який став видатним явищем української літератури.
- **Перекладацька діяльність.** Він переклав Біблію українською мовою, що було грандіозним завданням для того часу.
- **Просвітницька робота.** Заснував друкарню, сприяв виданню українських книжок, зокрема творів Т. Шевченка.
- **Історичні дослідження.** Написав «Історію України», популяризуючи національну історію серед українців.

3. **Поясніть, якими були стосунки П. Куліша й Т. Шевченка.**
Стосунки між П. Кулішем і Т. Шевченком були складними. На початку вони були близькими друзями, адже їх об’єднувала

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

любов до України та прагнення до національного відродження. Однак із часом між ними виникли ідеологічні розбіжності. Куліш критикував радикалізм Шевченка, а Шевченко не завжди схвалював раціоналізм і компроміси Куліша. Незважаючи на суперечності, вони залишалися пов'язаними спільною метою – служінням українському народу.

4. **Поміркуйте, чому П. Куліш називав себе «гарячим Паньком», а його життєвим кредо була раціональна ідея.**
Куліш називав себе «гарячим Паньком» через свою емоційність, пристрасне ставлення до справи й бажання активно діяти. Водночас його кредо була раціональна ідея, бо він вважав, що лише через просвіту, освіту й культурний розвиток можна досягти національного відродження. Це протиріччя між емоційністю та прагматизмом визначало його характер і діяльність.
5. **Поясніть, як ви розумієте рядки з поезії П. Куліша «Рідне слово»: «Судити Україну рідне слово буде».**
Ці рядки підкреслюють роль мови та літератури в збереженні національної ідентичності та оцінці історії. Рідне слово стане мірилом духовного стану нації, суддею її успіхів і помилок. Куліш наголошує, що мова є ключовим засобом осмислення минулого, теперішнього й майбутнього України.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

«ЧОРНА РАДА»

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 295)

1. **Схарактеризуйте основні сюжетні лінії роману П. Куліша «Чорна рада».**

- **Політична лінія.** Змагання між Якимом Сомком і Іваном Брюховецьким за гетьманську булаву, що відображає протистояння між верхівкою козацтва та простолюдом.
- **Романтична лінія.** Любовна історія між Петром Шраменком і Лесею Черевань.
- **Побутова лінія.** Зображення життя козаків, міщан і селян в умовах політичної нестабільності.

2. **Поміркуйте, чому низове козацтво підтримало І. Брюховецького.**
Низове козацтво підтримало Брюховецького через його популістські обіцянки, спрямовані на поліпшення умов життя простих козаків. Він виступав проти старшин, апелюючи до прагнення рівності та соціальної справедливості, що приваблювало бідніших козаків.
3. **Поясніть, чи виправдане зневажливе ставлення Шрама до простолюду. Свою відповідь обґрунтуйте.**
Шрам засуджує простолюд за те, що він піддається емоціям, популізму й легко втрачає контроль. Однак таке ставлення є частково несправедливим, адже більшість простолюду була позбавлена освіти й мала обмежений доступ до влади. Зневажливість

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Шрама радше свідчить про його переконаність у перевазі старшинської еліти.

4. **Чому Я. Сомко назвав простий народ «дурна чернь»?**
   Сомко, розчарований легковірністю простолюду, називає його «дурною чернь», бо люди легко піддалися на обіцянки Брюховецького, не розуміючи складнощів державного управління й небезпек популізму.
5. **Зробіть порівняльну характеристику Я. Сомка й І. Брюховецького.**

- **Я. Сомко:** шляхетний, розумний, прихильник сильної гетьманської влади та об'єднання України. Зневажає популізм і інтриги.
- **І. Брюховецький:** хитрий, маніпулятивний, використовує популістські методи для досягнення влади, готовий іти на компроміси з Москвою.

6. **З якою метою П. Куліш у романі «Чорна рада» використовує такий композиційний прийом, як подорож героїв?**
   Подорож дозволяє автору показати різні соціальні прошарки та місцевості України, висвітлити моральні й культурні особливості кожної з них. Цей прийом також сприяє розвитку сюжету та глибшому розкриттю характерів героїв.
7. **Проаналізуйте оповідну манеру автора в романі П. Куліша «Чорна рада».**
   Оповідання ведеться від третьої особи з акцентом на історичні події. Автор додає елементи народного мовлення, архаїзмів і

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

фольклорних мотивів, створюючи відчуття автентичності. Завдяки суб'єктивним коментарям оповідача відчувається його присутність у тексті.

8. **Що символізує повернення Лесі й Петра Шраменка до хутора та їхнє щасливе, спокійне родинне життя?**
Повернення символізує відхід від політичних інтриг до традиційного укладу життя, де панує гармонія й родинні цінності. Це акцент на важливості моральності, спокою та збереження української душі.

9. **Чим мова Тура подібна до народних пісень?**
Мова Тура образна, багата на фольклорні елементи, порівняння, звертання та гумор. Наприклад: «Бог помагає сміливим!» – це нагадує народні прислів'я й приказки.

10. **Поясніть слова Шрама, звернені до Череваня: «Ти Барабаш, а не Черевань!».**
Це натяк на думу про зраду Барабаша, де його образ символізує легковажність і зрадливість. Шрам звинувачує Череваня в байдужості до справ держави.

11. **Чому прибічники І. Брюховецького називали Я. Сомка «переяславським крамарем»?**
Це було насмішкою, яка мала підкреслити, що Сомко більше дбає про свої інтереси, ніж про справедливість. Це також натяк на його багатство, яке викликало заздрість і недовіру серед простолюду.

12. **Позначте цитати до характеристики Сомка, Шрама, Череваня, Брюховецького, звернувши увагу на їхні**

МЕТОДИКА-ДОМА.ORG

портретні характеристики. Якими романтичними рисами вони наділені?

- **Сомко:** «Прямий, як стріла, гетьман Сомко» – символ шляхетності.
- **Шрам:** «Зовсім білий уже, а так і пашить, як огонь». Його образ уособлює моральну силу й патріотизм.
- **Черевань:** «Товстий, як кабан, а сміється...» – комічний образ, що натякає на його легковажність.
- **Брюховецький:** «Лисий та хитрий» – символ підступності.

13. **Схарактеризуйте ознаки роману-хроніки. Чому автор наголошує на хронікальності свого роману?**
Роман-хроніка характеризується документальністю, історичною точністю, акцентом на подіях певного часу. Куліш використовує хронікальність, щоб підкреслити історичну важливість описаних подій для майбутніх поколінь.
14. **Прокоментуйте слова Миколи Костомарова про те, що в «Чорній раді» зображено «и могущество, и слабость духовной жизни народа».**
У романі показано високі моральні цінності й героїзм частини суспільства (Сомко, Шрам), але також слабкість і легковірність (підтримка Брюховецького), що призводять до національних трагедій.
15. **Як змальовано козацтво у творах Т. Шевченка й П. Куліша?**
У Шевченка козацтво – це символ боротьби за свободу. У Куліша козаки представлені з

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

більшою складністю: як герої, але й люди, схильні до інтриг і популізму.

16. **Чому П. Куліш називає Київ «старим дідом»?**
Київ символізує мудрість і вічність. Як «старий дід», він є свідком багатьох історичних подій, зберігаючи національні традиції та духовність українського народу.

ЗАХИСНИЦЯ ПОКРИВДЖЕНИХ І ПОНЕВОЛЕНИХ: МАРКО ВОВЧОК

ЗАПИТАННЯ ТА ЗАВДАННЯ (ст. 315)

1. **Чому в «Інститутці» Марка Вовчка немає детального змалювання середовища, у якому діють герої? Яку роль у творі відіграє деталь?**
У творі основна увага приділена характерам героїв та їхнім внутрішнім переживанням, а не опису середовища. Деталі, як-от погляд панночки чи опис її рук, відіграють символічну роль, підкреслюючи моральний занепад чи душевну пустоту персонажів.
2. **Прочитайте характеристики панночки різними героями. Укажіть, як вони розкривають внутрішній світ інститутки.**
Характеристики, як-от «аж молоко кисне» або «охижіла», розкривають жорстокість, егоїзм і лицемірство панночки. Зовнішня краса протиставляється її внутрішній моральній порожнечі.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

3. **Чому Марко Вовчок одну з головних героїнь не називає на ім'я (інститутка)?**
Відсутність імені робить панночку символом класу, що уособлює кріпосників загалом. Її знеособленість підкреслює відсутність індивідуальності та моральних якостей.
4. **Як характеризує панночку порівняння руки холодні, як у гадюки?**
Це порівняння підкреслює її холодність, бездушність і підступність, роблячи панночку схожою на небезпечну істоту.
5. **Як ставилася панночка до навчання? Чому саме так?**
Панночка зневажливо ставилася до навчання, вважаючи його «дурницею». Для неї знання не мали практичного значення, адже її головною метою було показати себе у вигідному світлі серед людей.
6. **З якою метою Марко Вовчок вкладає в уста панночки такі слова, як репече, дзвякотить, не дошимраються, оступачу?**
Ці слова передають її зверхність і нерозуміння селянського побуту. Вони також додають сатиричності образу, висміюючи її зверхність і невігластво.
7. **Чому Марко Вовчок порівнює представників панства з птахами й тваринами?**
Порівняння з птахами й тваринами (горобець, індик, лисеня) підкреслює примітивність, марнославство й аморальність панів. Ці порівняння надають твору сатиричного звучання.
8. **Якими художніми засобами змальовує Марко Вовчок кріпосників? Чому**

МЕГАМАТИКА-ДОМА.ORG

авторка використовує середній рід, коли пише про панство?
Кріпосників змальовано через гіперболу, сарказм і порівняння з тваринами. Середній рід («теє») підкреслює дегуманізацію панства, показує їх як бездушну масу.

9. **Як в образі пана Марко Вовчок критикує удаваний лібералізм класу?**
Пан-ліберал обіцяє скасування кріпацтва, але насправді лише зберігає власну владу. Як і у Шевченковому посланні, це приклад лицемірства: «казали б, що розумні, а роблять лихо».

10. **Як ви оцінюєте дії і вчинки пана-ліберала?**
Його дії демонструють відсутність щирості та бажання реальних змін. Це лицемірний лібералізм, що лише поглиблює соціальну несправедливість.

11. **Чим відрізняється образ Катрі від образу Устини?**
Катря – уособлення гордості й боротьби, тоді як Устина символізує покору й жертовність.

12. **Доберіть цитати, які розкривають риси Назара.**

- Волелюбність: «Не на те мене мати родила, щоб у неволі погибати».
- Жартівливість: «Що ж, панно, давайте гопака вдаримо!»

13. **Чому Устина називає панське кохання чудним?**
Панське кохання для Устини – це зневажливе, зверхнє ставлення, позбавлене

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

справжніх почуттів, тому вона сприймає його як незрозуміле й дивне.

14. **Яка роль образу Устини в сюжеті та композиції?**
Устина є центральною оповідачкою, яка веде читача через події, даючи емоційну та моральну оцінку. Її образ уособлює жіночу терплячість і жертовність.

15. **Чи правильно стверджувати, що Устина принесла своє життя в жертву соціальному устрою?**
Так, Устина пожертвувала своєю волею й щастям, залишаючись у неволі. Її життя – це символ трагічної долі селянок у кріпосному суспільстві.

16. **Які риси Назара виявляються в його мові?**
Його мова відображає дотепність, волелюбність і оптимізм.

17. **Випишіть прислів'я та приказки, які використовують герої.**

- Прокіп: «Краще синиця в жмені, ніж журавель у небі».
- Назар: «Нащо мені золото, коли немає волі!»
- Катря: «Без труда нема плода».

Ці вислови підкреслюють характер героїв: практичність Прокопа, волелюбність Назара, працьовитість Катрі.

МАТЕМАТИКА-DOMA.ORG

Я – ЧИТАЧ, або ПЕРЕВІРЯЄМО СЕБЕ (ст 317-318)

Усні відповіді на запитання:

1. **Чи задоволені ви результатом своєї навчальної діяльності? Що сприяло вашому успіху?**
   Задоволеність залежить від поставлених цілей і рівня їх досягнення. Успіху сприяють регулярне опрацювання матеріалу, участь у дискусіях, аналітичний підхід до текстів та самостійна робота над додатковими джерелами.
2. **Що саме із запланованого не вдалося досягнути? У чому ви вбачаєте причини своїх невдач і як плануєте надолужувати прогалини в навчанні?**
   Можливо, не вдалося повністю осмислити деякі твори через недостатню увагу до деталей. Причинами можуть бути нестача часу чи невміння ефективно розподіляти завдання. Прогалини можна надолужити через повторне читання текстів, складання конспектів і залучення додаткових матеріалів.
3. **У чому ви змінились як читач, опрацювавши розділ?**
   Опрацювання матеріалу допомогло краще розуміти історичний контекст літературних творів, глибше аналізувати мотиви героїв і звертати увагу на художні засоби.

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

Відповіді на запитання за змістом розділу:

1. **Тези про становлення нової української літератури:**
   - Нова українська література виникла наприкінці XVIII – на початку XIX ст.
   - Вона базувалася на народній мові, історії та культурі.
   - Початок літератури пов’язують із творчістю І. Котляревського.
2. **Найвизначніші українські письменники першої половини XIX ст. та їхні твори:**
   - І. Котляревський («Енеїда», «Наталка Полтавка»).
   - Г. Квітка-Основ’яненко («Маруся», «Конотопська відьма»).
   - Т. Шевченко («Кобзар», «Катерина», «Наймичка»).
3. **Чому І. Котляревського називають зачинателем нової української літератури?**
   Він першим використав живу українську мову в літературі, відкривши шлях до її розвитку та популяризації.
4. **Актуальність «Енеїди» І. Котляревського:**
   Поема іронічно зображає суспільні й національні проблеми, які залишаються актуальними: соціальна нерівність, боротьба за ідентичність.
5. **Заслуга І. Котляревського в розвитку української драматургії:**
   Він створив першу українську п’єсу «Наталка Полтавка», яка заклала основи національного театру.

МАТЕМАША-ДОМА.ORG

6. **Чому Г. Квітку-Основ'яненка називають «батьком української прози»?**
Його повісті стали першими прозовими творами, написаними українською мовою, що утвердили реалізм і сентименталізм.
7. **Засоби сентименталізму в повісті «Маруся»:**

- Зосередженість на душевних переживаннях героїв.
- Зображення ідеалізованої природи.
- Романтизація традиційного українського побуту.

8. **Ідейно-художні особливості романтизму та українські поети-романтики:**
Особливості: увага до національної історії, духовність, героїка.
Поети: М. Шашкевич, Є. Гребінка, Л. Боровиковський.
9. **Життєвий подвиг Т. Шевченка:**
Шевченко боровся за свободу слова, права пригноблених і відродження української культури, незважаючи на переслідування.
10. **Основні мотиви ранньої творчості Т. Шевченка:**

- Боротьба за свободу.
- Туга за рідним краєм.
- Засудження кріпацтва й несправедливості.

11. **Що об'єднує поеми Т. Шевченка «Сон», «Кавказ», послання «І мертвим, і живим…»?**
Всі вони викривають соціальну

МАТЕМАТИКА-ДОМА.ORG

несправедливість, гноблення й закликають до національної єдності.

12. **Зміни в образі матері в поемах «Катерина», «Наймичка», «Марія»:**

- «Катерина»: жертва власної любові.
- «Наймичка»: символ жертовності й самовідданості.
- «Марія»: ідеал материнства як духовного і національного символу.

13. **Ліричні медитації Т. Шевченка:**

- «Думи мої, думи мої».
- «Мені однаково».

Вразили щирістю й глибиною переживань.

14. **Світова велич Т. Шевченка:**
Шевченко став символом боротьби за свободу й права людини, його творчість має загальнолюдське значення.

15. **Співвідношення історичної й художньої правди в романі «Чорна рада»:**
Куліш точно відтворює історичні події доби Руїни, водночас художньо змальовує характери героїв, додаючи романтизму.

16. **Антилюдяна сутність кріпосництва в «Інститутці»:**
Через образи панночки й кріпаків показано жорстокість, приниження й зневагу до людської гідності.

17. **Стаття до Вікіпедії про нову українську літературу:**
Нова українська література виникла наприкінці XVIII ст. із появою творів І. Котляревського. Вона характеризується

MATEMATIKA-DOMA.ORG

переходом до використання живої мови, увагою до народного життя й соціальних проблем. Основні представники: І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, Т. Шевченко. Література цього періоду мала велике значення для формування національної самосвідомості.

МАТЕМАТІКА-DOMA.ORG